

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
«Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ΜΠΟΤΣΗ ΕΥΤΥΧΙΑ
ΣΩΤΗΡΗ ΜΕΛΠΩ
ΤΖΑΦΑ ΜΑΡΙΛΕΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΥ ΕΙΡΗΝΗ

ΠΑΤΡΑ, 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	7
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	7
1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	7
1.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	8
1.3 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	12
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ	12
ΚΟΙΝΩΝΙΑ	12
2.1 ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	12
2.2 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ	15
2.3 20^{ος} ΑΙΩΝΑΣ	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	18
Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ	18
3.1 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	18
3.2 Η ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ	19
3.3 Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑ	20
3.4 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	26
Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	26
4.1 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ “ΑΡΧΙΚΩΝ ΣΤΑΔΙΩΝ”	26
4.2 “ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΗ” ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	27
4.3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ: ΑΝΑΓΚΗ ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΑ	30
4.4 Η ΚΛΑΔΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ	33

4.5 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	36
4.6 ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	41
Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	53
ΕΡΕΥΝΑ	53
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	63

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η γυναικεία επιχειρηματικότητα είναι ένα αναδυόμενο και ταχέως αναπτυσσόμενο φαινόμενο. Η γυναίκα έχοντας εξελίξει την δράση της σε βάθος χρόνου αναλαμβάνει πια ενεργό και καθοριστικό ρόλο στο επιχειρηματικό «γίγνεσθαι». Η εξάλειψη των διακρίσεων και η διαφοροποιημένη στάση της κοινωνίας απέναντι της συντείνουν στην δραστηριοποίησή της. Η νέα αυτή πραγματικότητα διαμορφώνει και το επιχειρηματικό σκηνικό της χώρας μας. Οι γυναικείες επιχειρήσεις αποτελούν βασικό κορμό της εγχώριας ανάπτυξης.

Στην πορεία του χρόνου, η θέση της γυναίκας στην κοινωνία υπήρξε αρχικά υποτιμημένη. Μέσα στον όγκο της παγκόσμιας ιστορίας, το κεφάλαιο «γυναίκα» είναι το πιο μικρό σε έκταση. Άρχισε ωστόσο να γράφεται και να κωδικοποιείται από ιστορικούς και εθνολόγους, από τα τέλη του δέκατου ενάτου αιώνα, όταν η γυναίκα, συμβαδίζοντας με την ανάπτυξη της οικονομίας και την οργάνωση της κοινωνίας, άρχισε να διεκδικεί ενεργά την απελευθέρωση της από τα κοινωνικά και οικογενειακά δεσμά.

Το φεμινιστικό κίνημα του 20ου αιώνα μετέβαλε στις κοινωνίες μας ριζικά τη θέση της γυναίκας. Η μεγάλη και ουσιαστική συμβολή του βρίσκεται στο γεγονός ότι αμφισβήτησε στερεότυπα, ανέτρεψε αντιλήψεις και άφησε ακάλυπτες τις όποιες ανισότητες εξακολουθούν να υφίστανται, δυσχεραίνοντας έτσι την αναπαραγωγή τους. Κατά τον προηγούμενο δε αιώνα η εισροή των γυναικών στην αγορά εργασίας ήταν μαζική. Παρουσιάστηκε έντονη αυξητική τάση στο ρυθμό συμμετοχής τους στην αμειβόμενη απασχόληση σε όλα τα δυτικά κράτη.

Στην Ελλάδα, παρά την όποια καθυστερημένη εμφάνιση του φαινομένου, παρατηρείται πια έντονη κινητικότητα σε επίπεδο πρωτοβουλιών για την ενίσχυση πολιτικών ισότητας και εξάλειψη των

διακρίσεων στο χώρο της εργασίας. Τα τελευταία χρόνια οι γυναίκες, δημιουργώντας επιχειρήσεις, εξασφαλίζουν θέσεις εργασίας τόσο για τον εαυτό τους όσο και για άλλους. Μέσω της γυναικείας επιχειρηματικότητας προσφέρονται διέξοδοι σε προβλήματα αξιοποίησης τοπικών πόρων και εργατικού δυναμικού και λύσεις σε ζητήματα που σχετίζονται με την ανάπτυξη του τόπου.

Η γενικότερη οικονομική και κοινωνική διάσταση της γυναικείας επιχειρηματικότητας της είναι αναμφίβολη. Δεδομένης της πολυσήμαντης αυτής συμβολής φορείς και προγράμματα ενισχύουν την γυναικεία πρωτοβουλία. Η γυναίκα αναδεικνύεται σε βασικό πυλώνα της εγχώριας και μη προόδου αποδεικνύοντας το ιδιαίτερο της φύσης της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Σύμφωνα με τον τελευταίο ορισμό της Ε.Ε., επιχείρηση θεωρείται κάθε μονάδα, ανεξάρτητα από τη νομική της μορφή, που ασκεί οικονομική δραστηριότητα (2003/361/ΕΚ). Με βάση τον ορισμό αυτό, η διατύπωση του οποίου βασίζεται στη φρασεολογία που χρησιμοποιεί το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στις αποφάσεις του, οι αυτοαπασχολούμενοι, οι οικογενειακές επιχειρήσεις, οι προσωπικές εταιρίες ή οι ενώσεις προσώπων που ασκούν τακτικά μία οικονομική δραστηριότητα, μπορούν να θεωρηθούν ως επιχειρήσεις ανεξάρτητα από τη νομική τους μορφή.

Η διάκριση των επιχειρήσεων μπορεί να γίνει βάσει πολλών και διαφορετικών κριτηρίων. Μερικά εκ των οποίων είναι:

(Γκίνογλου κ.α., 2005)

- Û Είδος φορέα (δημόσιες, μικτές, ιδιωτικές)
- Û Αντικείμενο δραστηριότητας (εμπορικές, βιομηχανικές, ναυτιλιακές, τραπεζικές κ.λπ.)
- Û Νομική μορφή (ατομικές, ομόρρυθμες, ετερόρρυθμες, εταιρείες περιορισμένης ευθύνης, αφανείς)
- Û Μέγεθος (μικρές, μεσαίες, μεγάλες)
- Û Επιδίωξη ή μη του κέρδους (κερδοσκοπικές/ποριστικές, μη κερδοσκοπικές/εξισωτικές, προσαυξητικές)

Όσον αφορά στις γυναικείες επιχειρήσεις, παρουσιάζονται διάφορες ιδιαιτερότητες, γεγονός που δυσκολεύει τον προσδιορισμό τους. Για να θεωρηθεί μία επιχείρηση γυναικεία θα πρέπει να ικανοποιούνται ταυτόχρονα δύο προϋποθέσεις: γυναικεία συμμετοχή στο

μετοχικό κεφάλαιο της επιχείρησης με ποσοστό τουλάχιστον 51% και λήψη αποφάσεων από την ιδιοκτήτρια/συνιδιοκτήτες.

Η ταυτόχρονη ύπαρξη αυτών των προϋποθέσεων φαίνεται να είναι σημαντική, ειδικά για την περίπτωση της Ελλάδας, όπου συχνά παρατηρείται το φαινόμενο η γυναίκα να καταγράφεται ως ιδιοκτήτρια της επιχείρησης, αλλά η διαχείριση/διοίκηση αυτής να ασκείται από το σύζυγο, ο οποίος συνήθως κατέχει παράλληλα και άλλη θέση εργασίας στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα. (Ιωαννίδης, κ.α., 2005)

1.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Στο ερώτημα «τι είναι επιχειρηματικότητα» έχουν δοθεί και εξακολουθούν να δίνονται ποικίλες απαντήσεις από τους κοινούς ανθρώπους, τους ανθρώπους του ακαδημαϊκού και επιχειρηματικού κόσμου. Κάποιοι ορισμοί επιχειρηματικότητας είναι οι εξής:

Επιχειρηματικότητα είναι η δημιουργία μίας νέας δραστηριότητας. Είναι η διαδικασία κατά την οποία άνθρωποι, κεφάλαια, αγορές, παραγωγικές εγκαταστάσεις και γνώση συνενώνονται για να δημιουργήσουν μία επιχείρηση, η οποία δεν υπήρχε προηγουμένως. (Ιωαννίδης, κ.α., 2005).

Επιχειρηματικότητα είναι η διαδικασία δημιουργίας κάτι καινούργιου που έχει αξία με την ορθολογική διαχείριση χρόνου, πόρων και ιδεών και την ανάληψη των συνοδευόμενων οικονομικών, κοινωνικών, ψυχολογικών κινδύνων, που προσφέρει ανταμοιβές (οικονομικές, ψυχολογικές) στον επιχειρηματία και γενικότερα στην κοινωνία). (Ιωαννίδης, κ.α., 2005).

Ο Venkataraman (1997) αναφέρει ότι επιχειρηματικότητα είναι η προσεκτική ανάλυση της διαδικασίας ανακάλυψης ευκαιριών, της αξιολόγησης και της αξιοποίησής τους. Οι Stevenson and Jarillo, (1990)

υποστηρίζουν ότι η επιχειρηματικότητα είναι η διαδικασία υλοποίησης επιχειρηματικών ευκαιριών υπό συνθήκες περιορισμένης διαθεσιμότητας πόρων παρατηρώντας, αναλύοντας και ανακαλύπτοντας κάτι καινούριο και μειώνοντας την αβεβαιότητα.

Οι περισσότεροι ερευνητές συμφωνούν στο ότι η επιχειρηματικότητα περιλαμβάνει εκτός των άλλων τη διαδικασία ανακάλυψης και αξιοποίησης επιχειρηματικών ευκαιριών, την ανάπτυξη της καινοτομίας, την εξεύρεση τρόπων μείωσης της αβεβαιότητας για την επίτευξη κέρδους, το επιχειρηματικό πλεονέκτημα, τα προσωπικά χαρακτηριστικά του επιχειρηματία, το επιχειρηματικό και οικονομικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, επιχειρηματικότητα είναι μία δυναμική διαδικασία κατά την οποία τα άτομα σταθερά, εντοπίζουν οικονομικές ευκαιρίες και τις εκμεταλλεύονται μέσα από την ανάπτυξη, παραγωγή και πώληση αγαθών και υπηρεσιών. Η διαδικασία αυτή απαιτεί την ύπαρξη ποιοτικών ιδιοτήτων στα άτομα, όπως εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, δυνατότητα και διάθεση ανάληψης κινδύνου και ένα αίσθημα προσωπικής δέσμευσης (European Commission, 2000).

«Επιχειρηματικότητα είναι η σκέψη και η διαδικασία να δημιουργήσεις και να αναπτύξεις οικονομική δραστηριότητα που θα βασίζεται στο συνδυασμό της ανάληψης κινδύνου, δημιουργικότητας και/ή καινοτομίας με τη διαχείριση μέσα σε ένα νέο υπάρχοντα οικονομικό οργανισμό»

(http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/el/com/2002/com2002_0704el01.pdf).

Το Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας (GEM, 2003) ορίζει ως επιχειρηματικότητα κάθε προσπάθεια για δημιουργία νέας επιχείρησης ή νέας δραστηριότητας, όπως το ελεύθερο επάγγελμα, η δημιουργία ενός νέου επιχειρηματικού οργανισμού, ή η επέκταση ήδη

υπάρχουσας επιχείρησης, που γίνεται από έναν ιδιώτη, από ομάδες ιδιωτών ή από επιχειρήσεις που ήδη υπάρχουν.

1.3 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑ

Αναλογικά με όσα διατυπώθηκαν παραπάνω για την επιχειρηματικότητα, είναι και ο ορισμός για τον επιχειρηματία που οι Tyson, et. al. (1994), ορίζουν ως το άτομο που είτε δημιουργεί νέους συνδυασμούς των παραγόντων παραγωγής, όπως νέες μεθόδους παραγωγής, νέα προϊόντα, νέες αγορές, βρίσκει νέες πηγές για την κάλυψη αναγκών, είτε ως το άτομο που είναι πρόθυμο να αναλάβει ρίσκο, είτε ως το άτομο που εκμεταλλεύεται τις ευκαιρίες της αγοράς, είτε ως το άτομο που κατέχει και διευθύνει μια επιχείρηση.

Ο Peter Drucker (1985) σημειώνει ότι παρόλο που η λέξη επιχειρηματίας χρησιμοποιείται πάνω από 200 χρόνια, υπάρχει ένα συνεχές μπέρδεμα σε ότι αφορά στον ορισμό της. Η λέξη επιχειρηματίας προέρχεται από τη γαλλική λέξη “*entreprendre*” που σημαίνει «μεταξύ» και «αναλαμβάνω», δηλαδή ο επιχειρηματίας είναι αυτός που αναλαμβάνει τη θέση μεταξύ προμηθευτή και καταναλωτή – αυτός που αναλαμβάνει κυριολεκτικά το ρίσκο ότι θα επιτύχει.

Ο Brockhaus (1980) αναφέρει ότι ο επιχειρηματίας είναι ο κύριος ιδιοκτήτης και διαχειριστής – διευθυντής μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας, χωρίς να είναι εργαζόμενος αλλού. Επίσης, δηλώνει ότι οι επιχειρηματίες ανεπίσημα και ενστικτωδώς αντιλαμβάνονται τις ευκαιρίες βασιζόμενοι στο «αίσθημα» που έχουν για την αγορά.

Ο επιχειρηματίας είναι αυτός που συνδυάζει μέσα, εργασία, υλικά και άλλα κεφάλαια, ώστε να προσδίδουν αξία μεγαλύτερη από πριν, καθώς επίσης και αυτός που εισάγει αλλαγές και καινοτομίες. Είναι

αυτός που οργανώνει και διαχειρίζεται την επιχείρησή του για προσωπικό όφελος – κέρδος. Συνεισφέρει την προσωπική του πρωτοβουλία, δεξιότητα και εξυπνάδα στο σχεδιασμό, την οργάνωση και διοίκηση της επιχείρησης.

Σε ότι αφορά στον ορισμό της γυναίκας επιχειρηματία, από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχει διεθνώς, επίσημα αναγνωρισμένος ορισμός. Ο όρος «γυναίκα επιχειρηματίας» μπορεί εξίσου να αναφέρεται σε κάποια γυναίκα που ξεκινά μόνη της μία επιχείρηση, με αυτή που είναι διευθύντρια σε μία οικογενειακή επιχείρηση ή συνεταιρική επιχείρηση, ή σε κάποια που είναι μέτοχος σε μια δημόσια επιχείρηση και την οποία διοικεί.

Η Sheikh (2003) ορίζει τη γυναίκα επιχειρηματία ως αυτή που δημιούργησε μία επιχείρηση στην οποία έχει την πλειοψηφία των μετοχών και που έχει ενεργή συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, στην ανάληψη ρίσκου και στην καθημερινή διοίκηση. Για τους Welter, et. al. (2006) γυναίκες επιχειρηματίες είναι οι γυναίκες που είναι αυτοαπασχολούμενες, ιδιοκτήτριες ή συν-ιδιοκτήτριες μικρών επιχειρήσεων, ενώ για τους Carter and Shaw (2006), γυναίκα επιχειρηματίας είναι αυτή που έχει την καθολική ή την πλειοψηφία της ιδιοκτησίας της επιχείρησης και τη διοικεί. Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, ο ορισμός της γυναίκας επιχειρηματία έχει διαφορετικές αποδόσεις ανάλογα με τον κάθε συγγραφέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

2.1 ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Στην πορεία του χρόνου, η θέση της γυναίκας στην κοινωνία υπήρξε αρχικά υποτιμημένη. Μέσα στον όγκο της παγκόσμιας ιστορίας, το κεφάλαιο «γυναίκα» είναι το πιο μικρό σε έκταση. Άρχισε να γράφεται και να κωδικοποιείται από ιστορικούς και εθνολόγους, από τα τέλη του δέκατου ενάτου αιώνα, όταν η γυναίκα, συμβαδίζοντας με την ανάπτυξη της οικονομίας και την οργάνωση της κοινωνίας, άρχισε να διεκδικεί ενεργά την απελευθέρωση της από τα κοινωνικά και οικογενειακά δεσμά. Από τότε η μορφή της γυναίκας αρχίζει να διαγράφεται έντονα και να καταλαμβάνει βαθμιαία και σταθερά τη θέση της στο νεότερο κόσμο.

Πικρή και δύσβατη μπορεί να χαρακτηριστεί η διαδρομή της γυναίκας μέσα στις δεκάδες χιλιετίδες της ιστορικής εξέλιξής της. Για χιλιάδες χρόνια οι σχέσεις των δύο φύλων ήταν αυστηρά καθορισμένες. Ήταν μία κοινωνία ανδροκρατική-πατριαρχική. Ο άντρας ήταν ο κυρίαρχος, η κεφαλή του σπιτιού και είχε κυρίως την ευθύνη της οικονομικής στήριξης της οικογένειάς του. Συγκέντρωνε όλα τα προνόμια σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα: στον τομέα της πολιτικής και κοινωνικής ζωής, της οικονομικής δύναμης, της πνευματικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Οι γυναίκες είχαν αποδεχτεί το ρόλο του βοηθού και την εξάρτησή τους από έναν άντρα: πατέρα, αδερφό ή σύζυγο. Η κοινωνική θέση της γυναίκας εξαρτιόταν από την κοινωνική θέση του άνδρα από τον οποίο εξαρτιόταν η ίδια. Επιπλέον, υποσχόταν στον σύζυγό της να τον υπακούει και να τηρεί την τιμή της. Το μοντέλο αυτού του γάμου

χαρακτηρίζεται ως παραδοσιακό. Οι γυναίκες ήταν οι σκλάβοι των ανδρών «άμισθες υπηρέτριες», χωρίς δικαιώματα. Ακόμα και σήμερα σε ορισμένους λαούς της Μέσης και Άπω Ανατολής, η γυναίκα φυλακίζεται μέσα στους τέσσερις τοίχους του σπιτιού. Ο πατέρας και ο κηδεμόνας της μπορούν να της επιβάλουν για σύζυγο όποιον άνδρα εκλέξουν αυτοί. Μέσα στην Πολιτεία (το Κράτος), η γυναίκα δεν είχε καμιά θέση. Ο άνδρας ασκούσε τα πολιτικά του δικαιώματα, ήταν ο απόλυτος αρχηγός της οικογένειας και αποφασίζει για όλα τα ζητήματα της οικογένειας. Το «φύλο», η «ιδιότητα» του άνδρα και μόνο του έδινε το δικαίωμα να είναι ο διευθυντής στο σπίτι και να ρυθμίζει κάθε σοβαρό θέμα και ιδιαίτερα τα οικονομικά.

Εκείνο που ζητούσε στην Αρχαία Ελλάδα ο άνδρας από τη σύζυγό του, ήταν ο ήρεμος και μειλίχιος χαρακτήρας, η τυφλή υπακοή και η ικανότητα να κυβερνά αποδοτικά το σπίτι. Η γυναίκα όφειλε να σέβεται τη γνώμη του άνδρα της και να τον υπακούει. Το κύριο προσόν της ήταν η αδιάβλητη πίστη της στο σύζυγο και η ισόβια αφοσίωση της σε αυτόν. Η γυναίκα ήταν κλεισμένη στο σπίτι μακριά από τα βλέμματα των ανδρών και δεν έβγαινε παρά σε πολύ σπάνιες ευκαιρίες, όπως για σημαντικές θρησκευτικές τελετές, σαν τα Παναθήναια. Ακόμα, και σε φιλικά σπίτια, σπάνια πήγαινε για επίσκεψη. Στις ευκατάστατες οικογένειες, η έξοδος από το σπίτι απαγορεύεται αυστηρά. Μονάχα στις φτωχές οικογένειες οι γυναίκες ήταν υποχρεωμένες να βγαίνουν από το σπίτι τους και να εμφανίζονται δημόσια στους δρόμους. Και αυτό γινόταν επειδή η φτωχολογιά δεν διέθετε δούλους που θα μπορούσαν να κάνουν τις εξωτερικές εργασίες του σπιτιού.

Ενώ λοιπόν οι γυναίκες δεν έβγαιναν έξω από το σπίτι τους χωρίς τη συνοδεία δούλων, οι άνδρες είχαν τις γυμναστικές τους ασκήσεις, τις δημόσιες συζητήσεις, από όπου αποκλείονταν οι γυναίκες. Τα βασικά καθήκοντα της Ελληνίδας γυναίκας ήταν να φροντίζει το σπίτι, να

ανατρέφει τα παιδιά, να υφαίνει και να περιποιείται τους αρρώστους της οικογένειας. Η γυναίκα ζούσε όλη της τη ζωή στο γυναικωνίτη, που είναι εφεύρημα του αρχαίου ελληνικού κόσμου.

Επίσης η γυναίκα στην ελληνική αρχαιότητα παρέμενε αμόρφωτη και διατηρούσε την «εξουσία κλειδιών», δηλαδή την ευθύνη του νοικοκυριού. Αρκούνταν στο να μαθαίνει από τη μητέρα της ή από τις δούλες μερικά στοιχειώδη πράγματα για τη φροντίδα του σπιτιού και την διακυβέρνηση του νοικοκυριού. Αυτό περιόριζε και την πνευματική της ανάπτυξη, και την οικονομική της ανεξαρτησία και τα δικαιώματά της.

Ορισμένα στοιχεία που παρουσίασαν κοινωνιολογικές έρευνες που έγιναν στην Ελλάδα σχετικά με το θέμα, έδειξαν ότι στην αρχαία ελληνική κοινωνία οι ρόλοι των συζύγων ήταν έτσι κατανομημένοι, ώστε ο καθένας να περιορίζεται σε «ειδική σφαίρα» δραστηριότητας, δηλαδή: νοικοκυριό, καθημερινό μαγείρεμα, πλύσιμο πιάτων, ρούχων για τη γυναίκα, και εξωσπιτική εργασία για τον άνδρα.

Επίσης ο διαχωρισμός μεταξύ των συζύγων στη λήψη αποφάσεων για οικογενειακά ζητήματα ήταν σαφής στα περισσότερα νοικοκυριά. Οι γυναίκες απέδειξαν ότι ήταν εκείνες που αποφάσιζαν για την αγορά ρουχισμού και ειδών οικιακής χρήσης και σπάνια για τη διαχείριση του οικογενειακού προϋπολογισμού των χρημάτων. Αντίθετα ο άνδρας αποφάσιζε για την επιλογή των φίλων ή τη χρησιμοποίηση του ελεύθερου χρόνου των μελών της οικογένειας.

Πηγές: Δουλκέρη, Γ., (1986), “Η συμμετοχή της Ελληνίδας στην οικογένεια και στην εργασία”, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα

Χουρδάκη, Μ., Μαρουδά, Α., Σταύρου, Μ., (1989), Θέματα Προετοιμασίας για γάμο-συμβίωση και σχέσεις στην οικογένεια, Πανελλήνιο συνέδριο σχολών γονέων, Αθήνα

2.2 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Στη συνέχεια η χειραφέτηση της γυναίκας, η ανύψωση του μορφωτικού της επιπέδου, έδωσε στην Ελληνίδα μια «θέση» στην κοινωνία και έτσι σιγά-σιγά οι παραπάνω αντιλήψεις άρχισαν να εξαλείφονται.

Η αυξημένη ζήτηση εργασίας σε σχέση με μια ανεπαρκή προσφορά του παραδοσιακού εργατικού δυναμικού των ανδρών, ήταν εκείνη που ώθησε τη γυναίκα να περάσει το κατώφλι του «νοικοκυριού» της και να ενταχθεί στο χώρο της παραγωγής, γεγονός που είχε συνέπειες τόσο ως προς το επίπεδο κοινωνικοποίησής της, όσο και ως προς το επίπεδο των θεσμικών αλλαγών που έγιναν αναγκαίες.

Η βιομηχανική επανάσταση, συνέβαλε στην αναθεώρηση και κατάρριψη πολλών οικογενειακών θεσμών και ιδεών, και συντέλεσε στην έξοδο της γυναίκας στον εργασιακό χώρο. Στην ανάπτυξη της βιομηχανίας και του εμπορίου, η παρουσία της γυναίκας έπαιξε καθοριστικό ρόλο και αυτό ουσιαστικά αποτέλεσε το «εισιτήριο» για την αναγνώριση της συνεισφοράς των γυναικών αλλά και το έναυσμα για τις ίδιες τις γυναίκες να συνειδητοποιήσουν τη θέση τους μέσα στην κοινωνία. Επίσης βιομηχανική επανάσταση στάθηκε η αιτία να γνωρίσει η γυναίκα τον καινούργιο της εαυτό. Να ανακαλύψει την αξία της, που ως τώρα βρισκόταν σε μια υπολανθάνουσα κατάσταση, καταπιεζόμενη από παντού.

Η βιομηχανία προτιμούσε τη γυναίκα εκεί που μπορούσε να εργαστεί, κυρίως στους κλάδους υφαντουργίας και κλωστηρίου, γιατί το μεροκάματο είναι μικρότερο και τα γυναικεία χέρια αποδίδουν καλύτερα. Έτσι, από την αρχή της σταδιοδρομίας της υπάρχει η εκμετάλλευση της εργασίας της. Όμως το κέρδος της γυναίκας ήταν αλλού. Αρχίζουν να την υπολογίζουν σαν άνθρωπο. Η βιομηχανική επανάσταση επομένως,

απελευθέρωσε τη γυναίκα και έβαλε τις βάσεις για μια περαιτέρω ανάπτυξη.

Εκείνο που έπαιξε σημαντικό ρόλο και έφερε μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές, ήταν η μετακίνηση της οικονομικής δραστηριότητας της γυναίκας μακριά από το σπίτι και τον αγρό, όταν οι άνδρες εγκατέλειψαν ορισμένες ασχολίες που δεν είχαν πια ενδιαφέρον γι' αυτούς, μετά τη βιομηχανική κυριαρχία και τις νέες τεχνολογικές επιτεύξεις, για άλλες που τους πρόσφεραν μεγαλύτερα κέρδη.

Πηγή: Τάκαρη, Ν., (1978), Η κοινωνική και επαγγελματική θέση της σημερινής γυναίκας, Αθήνα, Αυτοέκδοση

2.3 20^{ος} ΑΙΩΝΑΣ

Το φεμινιστικό κίνημα του 20ου αιώνα μετέβαλε στις κοινωνίες μας ριζικά τη θέση της γυναίκας. Η μεγάλη και ουσιαστική συμβολή του δεν βρίσκεται στο ότι εξάλειψε τις ανισότητες σε βάρος των γυναικών. Γιατί τέτοιες ανισότητες εξακολουθούν να υπάρχουν. Βρίσκεται στο γεγονός ότι αμφισβήτησε στερεότυπα, ανέτρεψε αντιλήψεις και άφησε ακάλυπτες τις όποιες ανισότητες εξακολουθούν να υφίστανται, δυσχεραίνοντας έτσι την αναπαραγωγή τους.

Έτσι, η γυναίκα κατάφερε να ξεφύγει από τα στεγανά στα οποία την είχε «κλείσει» το «ισχυρό φύλο» και να διευρύνει τους ορίζοντες της, και παράλληλα η μέχρι τότε ανδροκρατούμενη κοινωνία αφουγκράστηκε την ανάγκη να δοθούν στη γυναίκα ίσα δικαιώματα. Αυτό αποτέλεσε το εναρκτήριο λάκτισμα προκειμένου να αρχίσει η ανοδική πορεία των γυναικών σε όλους τους τομείς της σύγχρονης κοινωνίας.

Σε σύντομο χρονικό διάστημα κατάφερε εκτός από τη θέση της «συζύγου», «μητέρας» και «νοικοκυράς», να κατακτήσει τους δύσβατους

έως και απροσπέλαστους γι' αυτήν δρόμους της ατομικής και οικονομικής ανεξαρτησίας, της μόρφωσης και της κοινωνικής καταξίωσης. Οι Ελληνίδες με το παγκόσμιο γυναικείο κίνημα έχουν πετύχει να ψηφίζουν, να σπουδάζουν, να εργάζονται και να προσπαθούν να εξομοιωθούν όχι μόνο τυπικά αλλά και ουσιαστικά με τον άνδρα, αναλαμβάνοντας υπεύθυνο ρόλο στην παραγωγή και βγαίνοντας από την κατάσταση της ανευθυνότητας και καθυστέρησης.

Η σύγχρονη γυναίκα, πλέον μπορεί να διεκδικεί με τις ίδιες αξιώσεις το δικαίωμα στην εκπαίδευση, στη έρευνα, την εργασία και την εξουσία. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι το ποσοστό των γυναικών που αποκτούν πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι κατά πολύ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των ανδρών. Η ισοτιμία που ζητά η γυναίκα της ανήκει δικαιωματικά, γιατί ξέρει ακόμα και να πολεμά για να στηρίξει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Δίχως αμφιβολία, η δεκαετία του 1980, υπήρξε καθοριστική όσον αφορά τη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό. Η αύξηση που παρατηρείται οφείλεται στις μεταβολές των κοινωνικών αντιλήψεων, στην άνοδο του μορφωτικού επιπέδου, στις μεταβολές στα καταναλωτικά πρότυπα, στις πολιτικές και θεσμοθετημένες συνταγματικά πρακτικές που προωθούν την ισότητα, στην υφιστάμενη οικονομική κατάσταση κι στις νέες θέσεις εργασίας (και ποιοτικότερες) που προκύπτουν από αυτή, στην αύξηση των θέσεων εργασίας για τον τριτογενή τομέα της παραγωγικής διαδικασίας καθώς και στην βελτίωση ολόκληρου του επενδυτικού κλίματος ως απόρροια της παρουσίας της χώρας στα Κέντρα λήψης αποφάσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Πηγή: Τσαούσης Γ, Δ., (1997), Η κοινωνία μας. Οργάνωση, λειτουργία, δυναμική, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

3.1 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Κατά τον προηγούμενο αιώνα η εισροή των γυναικών στην αγορά εργασίας ήταν μαζική. Παρουσιάστηκε αυξητική τάση στο ρυθμός συμμετοχής τους στην αμειβόμενη απασχόληση σε όλα τα δυτικά κράτη. Επίσης, το ποσοστό των παντρεμένων γυναικών με παιδιά στο εργατικό δυναμικό παρουσίασε σημαντική θετική μεταβολή.

Με βάση τα κριτήρια και τους δείκτες Ευρωπαϊκής Ένωσης η απασχόληση της γυναίκας στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία ανήλθε από 37,3% το 1994 σε 46,1% το 2005 ενώ η ανδρική από 72,4% σε 74,2% αντίστοιχα, το ποσοστό δηλαδή των γυναικών εργαζόμενων αυξήθηκε κατά 4,8% ενώ των ανδρών κατά 1,8%.

Η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό οφείλεται σε μεταβολές των κοινωνικών αντιλήψεων, στην άνοδο του μορφωτικού επιπέδου, στα καταναλωτικά πρότυπα, στις πολιτικές πρακτικές που προωθούν την ισότητα, στην κατάσταση της οικονομίας και στις διαρθρωτικές αλλαγές της οικονομίας με την αύξηση των θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα. Παρά τις όποιες αλλαγές, όμως, οι ανισότητες και οι διακρίσεις στην αγορά εργασίας ανάμεσα στους άνδρες και γυναίκες συνεχίζουν να υφίστανται. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι το σημαντικό χάσμα των αμοιβών ανάμεσα στους άνδρες και στις γυναίκες, η κατάτμηση της αγοράς εργασίας, οι λιγότερο ασφαλείς συνθήκες των συμβάσεων, ο διαχωρισμός των επαγγελματιών σε «ανδρικά» και «γυναικεία» κ.α (Αθανασιάδου, κ.α., 2001).

Σε Έρευνα του ΚΕΘΙ το 2001 για τις συνθήκες της γυναικείας απασχόλησης στην Ελλάδα, διαφαίνεται ότι οι γυναίκες αντιμετωπίζουν

σήμερα προβλήματα επαγγελματικής κατάρτισης, καταλαμβάνουν συνήθως τα κατώτερα κλιμάκια στην ιεραρχία των επαγγελμάτων, απασχολούνται ευκαιριακά και προσωρινά σε διάφορες δουλειές (μειωμένο ωράριο, συμβάσεις ορισμένου χρόνου, εργολαβία ή φασόν), αμείβονται λιγότερο σε σχέση με τους άνδρες συναδέλφους τους και υφίστανται στερεότυπα και διακρίσεις εις βάρος τους (Λογοθέτη, 1998).

Τέλος, ο γάμος και η γέννηση των παιδιών επηρεάζουν σημαντικά την επαγγελματική σταδιοδρομία των γυναικών, αφενός εξαιτίας της έλλειψης παιδικών σταθμών, αφετέρου εξαιτίας των παραδοσιακών απόψεων για την ανατροφή των παιδιών, ως πρωταρχική υπευθυνότητα της γυναίκας. (*webcache.googleusercontent.com/search*)

3.2 Η ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έντονη κινητικότητα σε επίπεδο πρωτοβουλιών για την ενίσχυση πολιτικών ισότητας και εξάλειψη των διακρίσεων στο χώρο της εργασίας. Ωστόσο, φαίνεται ότι στην πράξη δεν έχει γίνει ακόμη εφικτό να δημιουργηθούν συνθήκες πραγματικής ισότητας στον τομέα της απασχόλησης, ιδιαίτερα σε θέματα ισότητας των δύο φύλων και σε θέματα διακρίσεων των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Η μικρή συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, η ανισότητα ευκαιριών, οι μειωμένες δυνατότητες για επαγγελματική εξέλιξη, η πολλαπλότητα του ρόλου τους, η αδυναμία εναρμόνισης επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, η ανεπαρκής συμμετοχή τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και σε δράσεις αναβάθμισης των προσόντων τους, αποτελούν ορισμένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες σήμερα και τα οποία

οδηγούν στην εμφάνιση φαινομένων διάκρισης, ειδικότερα στον εργασιακό τομέα .

Η συνταγματική αρχή της ισότητας των φύλων καλύπτει και τις έμμεσες διακρίσεις που στηρίζονται στο φύλο των εργαζομένων. Ως παραδείγματα μπορούν να αναφερθούν, αφενός η υποβάθμιση ορισμένων επαγγελματιών που θεωρούνται γυναικεία και ασκούνται μόνο από γυναίκες και αφετέρου η υποβάθμιση των γυναικών στο εσωτερικό επαγγελματικών κατηγοριών, οι οποίες σε λίγο δεν θα δεν περιλαμβάνουν παρά μόνο γυναίκες (Μουσούρου, 1989).

Ο Έλληνας νομοθέτης στην προσπάθεια του να εξειδικεύσει τις συνταγματικές διατάξεις προχώρησε στην ψήφιση του Νόμου 1414/1984, με τίτλο «Εφαρμογή της αρχής της ισότητας των φύλων στις εργασιακές σχέσεις». Ο Νόμος αυτός έχει εφαρμογή σε όλους τους εργαζόμενους με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου και σε όσους ασκούν ελευθέρια επαγγέλματα, και απαγορεύει ρητά τις έμμεσες διακρίσεις στις αγγελίες, διαφημίσεις, προκηρύξεις, εγκυκλίους και κανονισμούς που αφορούν στην επιλογή προσώπων για την κάλυψη κενών θέσεων εργασίας, την παροχή επαγγελματικής εκπαίδευσης, η κατάρτισης, ή την χορήγηση επαγγελματικών αδειών. Απαγορεύει επίσης ρητά τις έμμεσες διακρίσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών, που στηρίζονται στην οικογενειακή κατάσταση.

Πηγή:www.stop-discrimination.info/mc_scripts/doclib/files/enim121.doc

3.3 Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑ

Όποτε υπάρχει ανεργία, οι γυναίκες είναι οι πρώτες που μένουν χωρίς δουλειά. Όταν για παράδειγμα ξέσπασε η οικονομική κρίση στην Ταϊλάνδη το 1998, απολύθηκαν 2 εκατομμύρια εργαζόμενοι. Το 80% των απολυθέντων ήταν γυναίκες. Δεν χρειάζεται όμως να κοιτάξουμε για

κραχ και μεγάλες οικονομικές κρίσεις για να διαπιστώσουμε ότι η ανεργία είναι γένους θηλυκού.

Στην Ε.Ε σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία:

==> μόνο το 51% των γυναικών έχει εργασία έναντι του 71% των αντρών.

Χειρότερη είναι η κατάσταση των γυναικών στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου:

==> Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών σε χώρες όπως η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία φτάνει μέχρι και 90% παραπάνω από αυτό των ανδρών.

Συγκεκριμένα στην Ελλάδα:

==> Το 70% των ανέργων μακράς διάρκειάς είναι γυναίκες.

==> Ακόμα και οι γυναίκες με επιστημονική μόρφωση πλήττονται από την ανεργία σε ποσοστό 76% περισσότερο από τους άντρες.

==> Αν δούμε την ανεργία στην Ελλάδα συνολικά, αποδεικνύεται ότι μια γυναίκα σε εργάσιμη ηλικία έχει διπλάσιες πιθανότητες από έναν άντρα να μείνει άνεργη, καθώς τη στιγμή που 64% των ανδρών είναι οικονομικά ενεργοί το αντίστοιχο ποσοστό για τις γυναίκες είναι μόνο το 35,5%.

Η ανισότητα αυτή έχει και την "θεωρητική" της συμπληρωματική δικαιολόγηση. Το Κέντρο Οικονομικών και Πολιτικών Ερευνών του Λονδίνου μέσα από συνεχείς μελέτες για τη γυναικεία ανεργία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι πράγματι η ανεργία επηρεάζει την πορεία ισότητας των δυο φύλων αλλά εξυπηρετεί το γενικό καλό, καθώς οι γυναίκες έχουν έτσι το χρόνο να φροντίζουν το σπίτι τους και τα παιδιά τους! Η αλήθεια είναι βέβαια λίγο διαφορετική. Η γυναικεία ανεργία εξυπηρετεί πράγματι κάποιο "γενικό καλό". Όχι όμως της οικογένειας ή των παιδιών.

Υποστηρίζεται ότι οι γυναίκες επιλέγουν την μερική απασχόληση καθώς αυτή ταιριάζει καλύτερα με το ρόλο τους ως μητέρες και

νοικοκυρές. Ωστόσο δεν ακούμε ποτέ να λέγεται ότι η πλειοψηφία των γυναικών που "επιλέγει" την ημιαπασχόληση έχει να επιλέξει ανάμεσα σε αυτή και την ανεργία. Υπήρχαν ωστόσο εποχές που η γυναικεία εργασία αντιμετωπιζόταν "θετικότερα". Κατά τη διάρκεια των δυο παγκόσμιων πολέμων για παράδειγμα και την περίοδο που ακολούθησε, οι γυναίκες ωθούνταν να βγουν στην παραγωγή. Προσλαμβάνονταν ακόμα και σε δουλειές που μέχρι τότε θεωρούταν αποκλειστικά αντρικές. Η έλλειψη αντρικού εργατικού δυναμικού καθιστούσε απολύτως απαραίτητη την συμμετοχή τους στην παραγωγή καθώς δεν υπήρχε άλλος τρόπος να συνεχίσει να κινείται η οικονομία και φυσικά να ρέουν τα κέρδη της αστικής τάξης.

Το ίδιο συνέβαινε και κάθε φορά που η οικονομία είχε ανάγκη από φτηνό εργατικό δυναμικό. Οι γυναίκες καθώς αμειβόταν λιγότερο από τους άντρες είχαν την προτίμηση των εργοδοτών. Η γυναικεία εργασία χρησιμοποιούταν μάλιστα με τρόπο ώστε να ρίξουν τα επίπεδα των ανδρικών μισθών. Όποιος άντρας ήθελε να δουλέψει έπρεπε αποδεχτεί χαμηλότερο μισθό από το κανονικό αλλιώς η δουλειά του θα καταλαμβάνόταν από γυναίκα. Ανάλογα με τις "ανάγκες" της αγοράς, πετιέται μέσα ή έξω από την παραγωγή.

Πηγές: www.xekinima.org/polkeim/keim1.php

wwk.kathimerini.gr/kath/edition/.pdf

3.4 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Το φαινόμενο της γυναικείας απασχόλησης στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες, συνδέεται με την όλη κοινωνικοοικονομική εξέλιξη σ' αυτές. Η δυνατότητα οικονομικής δραστηριότητας που έχουν οι γυναίκες στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης κοινωνίας ποικίλλει σημαντικά μέσα σ' αυτήν. Έτσι, ποικίλλουν οι επιλογές επαγγελματικής

απασχόλησης που τους προσφέρονται και η κατάρτιση που τους παρέχεται, ποικίλλει σημαντικά η παραδοχή ή έστω η ανοχή από το κοινωνικό περιβάλλον της γυναικείας απασχόλησης, ποικίλλουν όμως και οι προϋποθέσεις των γυναικών να επωφεληθούν της όποιας παραδοχής ή ανοχής.

Ο διαχωρισμός του τόπου εργασίας από τον τόπο κατοικίας, που αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό της βιομηχανικής οργάνωσης της οικονομίας και η μετακίνηση της εργατικής δύναμης από την ύπαιθρο στο αστικό κέντρο επέφεραν ουσιαστικές αλλαγές στη μορφή, τις λειτουργίες και τη δομή της οικογένειας. Οι αλλαγές όμως αυτές δεν είναι αρκετές για να διαφοροποιήσουν τη θέση και το ρόλο της γυναίκας, όσο αυτή παραμένει στον ιδιωτικό χώρο και ασχολείται σε αυτόν.

Ο κυριότερος απ' τους μύθους που επικρατούν σήμερα είναι ότι η επαγγελματική απασχόληση είναι υπόθεση αντρική και ότι οι γυναίκες δεν έχουν ούτε την επιθυμία, αλλά ούτε και τις ικανότητες γι' αυτήν. Αυτός επομένως που φροντίζει για την οικονομική συντήρηση της οικογένειας είναι πάντα ο άνδρας, ενώ η γυναίκα με επαγγελματικές φιλοδοξίες και επιτυχίες δεν «είναι γυναίκα». Στη βάση αυτή, τα οικιακά αποτελούν σταδιοδρομία και μάλιστα τέτοια που προσιδιάζει στη φύση της γυναίκας. Απέναντι βέβαια σ' αυτή τη μυθολογία που αποθαρρύνει την γυναικεία απασχόληση αντιπαρατίθεται η ίδια η πραγματικότητα της αύξησης της γυναικείας απασχόλησης. Η αύξηση αυτή οφείλεται στη συγκυρία πολλαπλασιασμού των ευκαιριών, των δυνατοτήτων και των κινήτρων για απασχόληση των γυναικών και επομένως δεν είναι καθόλου συμπτωματική.

Ένα πλέγμα παραγόντων που ανάγονται τόσο στους μύθους όσο και στην πραγματικότητα αποτελεί το κλειδί για την κατανόηση της διαφοροποιημένης συμπεριφοράς των γυναικών απέναντι στην επαγγελματική απασχόληση και επηρεάζουν άμεσα την απόφαση για

εργασία στο ατομικό επίπεδο. Οι κυριότεροι από τους παράγοντες αυτούς είναι:

α) η οικογενειακή κατάσταση της γυναίκας (αν υπάρχουν παιδιά και ηλικία αυτών),

β) ο βαθμός διαφοροποίησης των «ανδρικών» και των «γυναικείων» αποδοχών (αυτό προσδιορίζει αν «συμφέρει» τη συγκεκριμένη γυναίκα να εργαστεί,

γ) ο βαθμός διαφοροποίησης των «ανδρικών» και των «γυναικείων» εργασιών αλλά και των τυπικών –εκπαιδευτικών προσόντων γι' αυτές (κάτι που προσδιορίζει τις επιλογές της απασχόλησης),

δ) ο συνδυασμός ευνοϊκών προϋποθέσεων απασχόλησης και ύπαρξης υποκατάστατων για τον οικογενειακό-μητρικό ρόλο.

Η σύγχρονη επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας εξαρτάται από τις φάσεις του ατομικού της κύκλου οικογενειακής ζωής στο μέτρο που δεν καλύπτονται τα πρακτικά προβλήματα τα οποία χαρακτηρίζουν κάθε φάση, και που το κόστος κάλυψης των προβλημάτων αυτών (κόστος που αποτιμάται σε χρήμα, σε κόπωση, σε ενοχές, αλλά και στις επιπτώσεις της ενδεχόμενης ελλιπούς φροντίδας των παιδιών), δεν αντισταθμίζεται από την ικανοποίηση που προσφέρει και τις οικονομικές δυνατότητες που παρέχει μια ενδιαφέρουσα και καλά αμειβόμενη εργασία.

Κύριο χαρακτηριστικό της εποχής μας είναι η ποικιλία και ρευστότητα των φάσεων του ατομικού κύκλου οικογενειακής ζωής. Στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες οι μέσοι όροι τείνουν να εκφράζουν όχι τη συνήθη συμπεριφορά, αλλά τη θεωρητική συνισταμένη διαφόρων σχημάτων. Η ηλικία κατά το γάμο ποικίλλει όλο και περισσότερο. Αυξάνουν οι αριθμοί των διαζυγίων, των δεύτερων γάμων αλλά και των ατόμων που παραμένουν άγαμα. Ένας αυξανόμενος αριθμός παιδιών

γεννιούνται σε μια συζυγική οικογένεια, ζουν την εμπειρία του διαζυγίου των γονέων τους, της ένταξής τους στη μονογονεϊκή οικογένεια και την εκ νέου ένταξη σε μια συζυγική οικογένεια, όπου ο ένας ενήλικας δεν είναι γονέας τους. Αυξάνει επίσης ο αριθμός των ατόμων που επιλέγουν να μην αποκτήσουν παιδιά και εκείνων που επιλέγουν να αποκτήσουν παιδιά σε μεγάλη ηλικία.

Το πρότυπο της γυναίκας στο σπίτι, κυρίως στην «οικοκυρική» του διάσταση, έχασε μεγάλο μέρος από την αξία του. Οι γυναίκες που επιλέγουν σήμερα να μείνουν σπίτι το δικαιολογούν με έναν τεράστιο φόρτο εργασίας που πρέπει να κάνουν, ενώ το πρότυπο δημιουργήθηκε σαν απόδειξη πλούτου κάποιων αστικών νοικοκυριών που προσφέρουν σ' ένα επιλεγμένο άτομο επιδεικτικές ανέσεις.

Οι κοινωνικές πολιτικές σέβονται ακόμα, έστω και σιωπηρά, την υπεροχή της επαγγελματικής εργασίας τουλάχιστον για τους άνδρες. Η εργασία κατά διαστήματα, ή η μερική απασχόληση θεωρείται ως η ιδεώδης λύση όχι για τους πατέρες της οικογένειας, αλλά για τις μητέρες, οι οποίες μπορούν έτσι να «συνδυάσουν» την οικογενειακή και επαγγελματική τους ζωή, χωρίς να είναι αναγκασμένες να εμπλέξουν τους ενδεχόμενους συνεργάτες τους.

Πηγή: www.xarisi.gr/?cat=3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ “ΑΡΧΙΚΩΝ ΣΤΑΔΙΩΝ”

Η υπεροχή των ανδρών στο επιχειρηματικό «γίγνεσθαι» συνιστά ένα σταθερό χαρακτηριστικό που επιβεβαιώνεται σε όλες τις έρευνες του Παγκόσμιου Παρατηρητηρίου που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα και αφορούν σε όλες τις χώρες και περιοχές του πλανήτη.

Στην Ελλάδα, το σύνολο της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατανέμεται κατά 70% προς 30% περίπου ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες, επίδοση με την οποία η χώρα κατατάσσεται χαμηλά ανάμεσα στις χώρες της Ευρώπης. Ένα 4,7% των Ελληνίδων βρισκόταν στη διαδικασία έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας κατά το 2006, επίδοση με την οποία η χώρα τοποθετείται κάπου στο μέσον της παγκόσμιας κατάταξης. Η σημασία του ευρήματος έγκειται στο ότι αναδεικνύει το γεγονός πως ένα σοβαρό ποσοστό Ελληνίδων βρίσκονταν το 2006 σε διαδικασία έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Το γεγονός ότι αρκετές Ελληνίδες βρίσκονταν σε φάση επιχειρηματικής εκκίνησης σημαίνει ότι ως προοπτική σταδιοδρομίας για μια γυναίκα, η επιχειρηματική δραστηριότητα είναι κοινωνικά αποδεκτή και επιθυμητή. Όλα τα παραπάνω αφορούν την επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων, η οποία περιλαμβάνει:

- α) τους επίδοξους επιχειρηματίες και
- β) τους “νέους” επιχειρηματίες.

Αξίζει να διερευνηθεί η επιχειρηματικότητα των γυναικών, ειδικά για κάθε μια από τις δυο κατηγορίες. Ο παρακάτω πίνακας παραθέτει τα σχετικά δεδομένα.

	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
Επίδοξοι επιχειρηματίες	79,6	20,3	100
Νέοι επιχειρηματίες	53,2	46,7	100

Διάρθρωση επίδοξων και νέων επιχειρηματιών ανά φύλο

(I.O.B.E., 2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM

Τα παραπάνω δεδομένα παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον καθ' όσον υποδηλώνουν ότι στην Ελλάδα λειτουργεί ένας άτυπος καταμερισμός ανάμεσα στα φύλα ως προς την έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η προεργασία της έναρξης και τα αρχικά στάδια λειτουργίας ενός νέου εγχειρήματος αποδεικνύεται ότι είναι μια κυρίως ανδρική υπόθεση. Από την άλλη πλευρά όμως, τα ποσοστά ανδρών και γυναικών σε αυτό που περιγράφεται ως νέα επιχειρηματικότητα είναι σχεδόν ταυτόσημα.

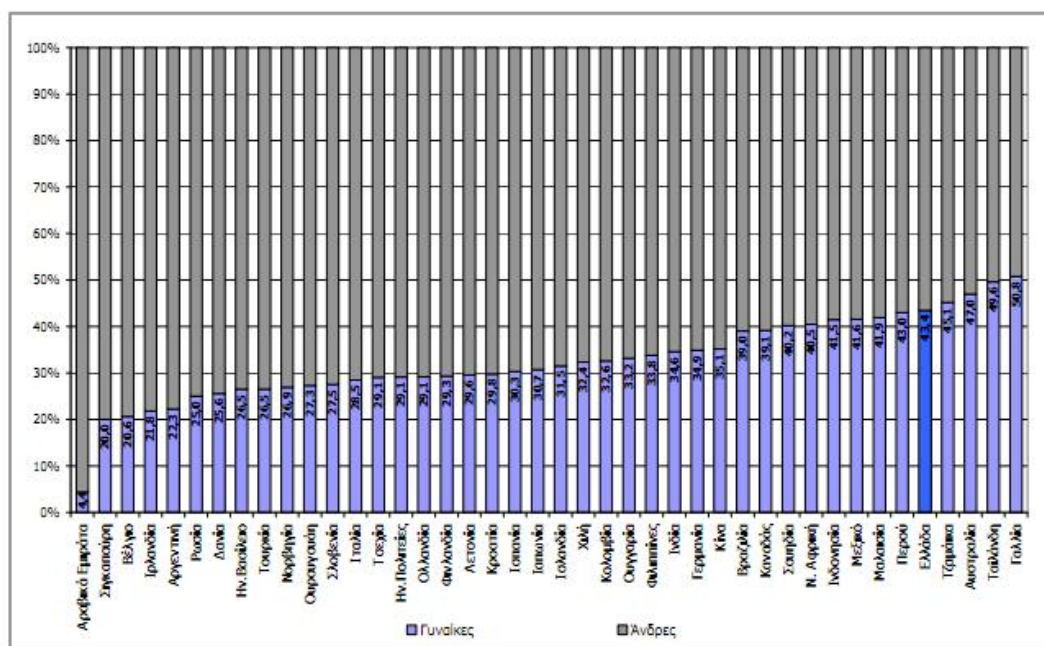
Φαίνεται, λοιπόν, ότι λειτουργεί ίσως ένας ενδοοικογενειακός καταμερισμός, έτσι ώστε σε πολλές περιπτώσεις από τη στιγμή που το νέο εγχείρημα τεθεί σε λειτουργία η ευθύνη για τη διαχείρισή του μεταφέρεται σε γυναίκα. Η υπόθεση αυτή είναι μάλλον βάσιμη, δεδομένου ότι σχετικά αντίστοιχη εικόνα προκύπτει και από την “καθιερωμένη” επιχειρηματικότητα ανδρών και γυναικών.

Πηγή: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, (2007) Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα κατά το 2006 - 2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM

4.2 “ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΗ” ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Όπως έχει παρατηρηθεί επανειλημμένα από τις προηγούμενες έρευνες του GEM, και τα δεδομένα του 2006 αποδεικνύουν τη σταθερή

υπεροχή των ανδρών και στην καθιερωμένη επιχειρηματικότητα, όπως φαίνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί.

**Κατανομή καθιερωμένης επιχειρηματικότητας κατά φύλο
(I.O.B.E., 2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM)**

Η καθιερωμένη επιχειρηματικότητα των Ελληνίδων εμφανίζεται εξαιρετικά υψηλή, τοποθετώντας τη χώρα μας στην 5η θέση της παγκόσμιας κατάταξης. Έτσι, ενώ μόλις 3 στους 10 επιχειρηματίες αρχικών σταδίων είναι γυναίκες, ο αντίστοιχος λόγος στην καθιερωμένη επιχειρηματικότητα είναι σχεδόν 5 στους 10. Άλλωστε, η διαφορά αυτή στην περίπτωση της Ελλάδας δεν παρατηρείται για πρώτη φορά, όπως φαίνεται από την Έκθεση του IOBE για το 2005. Μολονότι τέτοιες διαφορές δεν παρατηρούνται μόνο για τη χώρα μας, στην ελληνική περίπτωση ενδεχομένως να υποδηλώνουν τον ενδοοικογενειακό καταμερισμό ρόλων.

Βάσει της έρευνας του GEM (2007) η διαφορά στα ποσοστά ανδρών και γυναικών στα δύο παραπάνω στάδια της επιχειρηματικής δραστηριότητας σχετίζεται με κάποια συνειδητή μεταβίβαση του ρόλου

του επιχειρηματία από τον άνδρα στη γυναίκα, καθώς το εγχείρημα αρχίζει να καθιερώνεται. Η ανάλυση της καθιερωμένης επιχειρηματικότητας των Ελληνίδων, που επιχειρήθηκε, και της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων, κάνει δυνατή τη διερεύνηση της συνολικής επιχειρηματικότητας των γυναικών στην Ελλάδα. Ο πίνακας που ακολουθεί παραθέτει τα δεδομένα σχετικά με τις δύο κατηγορίες επιχειρηματικότητας, καθώς και το άθροισμά τους, τη συνολική δηλαδή συμμετοχή των γυναικών στην επιχειρηματική δραστηριότητα κάθε χώρας.

	Επιχειρηματίες αρχικών σταδίων		Καθιερωμένοι επιχειρηματίες		Συνολική επιχειρηματική δραστηριότητα (Επίδοξοι+Νέοι+Καθιερωμένοι)	
	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες
Βέλγιο	4.39	1.04	3.35	0.87	7.74	1.91
Κροατία	12.35	4.87	5.80	2.46	18.15	7.33
Τσεχία	10.75	4.93	7.66	3.14	18.41	8.07
Δανία	7.31	3.30	7.83	2.69	15.14	5.99
Φινλανδία	5.92	4.04	11.58	4.81	17.50	8.85
Γαλλία	6.26	2.53	1.31	1.35	7.57	3.88
Γερμανία	5.79	2.58	3.92	2.10	9.71	4.68
Ελλάδα	11.12	4.69	9.32	7.16	20.44	11.85
Ουγγαρία	8.09	4.05	9.03	4.48	17.12	8.53
Ισλανδία	16.65	5.73	10.13	4.66	26.78	10.39
Ιρλανδία	10.51	4.20	12.23	3.41	22.74	7.61
Ιταλία	3.87	3.06	4.32	1.72	8.19	4.78
Λετονία	9.41	3.92	8.12	3.41	17.53	7.33
Ολλανδία	7.20	3.60	9.29	3.82	16.49	7.42
Νορβηγία	12.31	5.87	8.69	3.20	21.00	9.07
Ρωσία	7.33	2.57	1.83	0.61	9.16	3.18
Σλοβενία	6.93	2.29	6.42	2.44	13.35	4.73
Ισπανία	8.83	5.70	7.59	3.30	16.42	9.00
Σουηδία	4.44	2.43	5.96	4.00	10.40	6.43
Ην. Βασίλειο	7.88	3.61	7.91	2.85	15.79	6.46

Επιχειρηματίες αρχικών σταδίων, καθιερωμένοι επιχειρηματίες και συνολική επιχειρηματική δραστηριότητα.

(I.O.B.E., 2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM)

Σχεδόν λοιπόν το 12% των Ελληνίδων βρίσκονταν κατά το 2006 είτε στο στάδιο εκκίνησης ενός νέου εγχειρήματος είτε ήταν ιδιοκτήτριες και διοικούσαν ένα εγχείρημα που είχε ήδη “καθιερωθεί”. Με την επίδοση αυτή η Ελλάδα καταλαμβάνει την πρώτη θέση ανάμεσα σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Πρόκειται βέβαια για εύρημα σημαντικό, καθώς υποδηλώνει ότι οι Ελληνίδες έχουν μεγαλύτερη εξοικείωση με την επιχειρηματική δραστηριότητα σε σύγκριση με όλες τις υπόλοιπες Ευρωπαίες.

Πηγή: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, (2007) Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα κατά το 2006 - 2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM

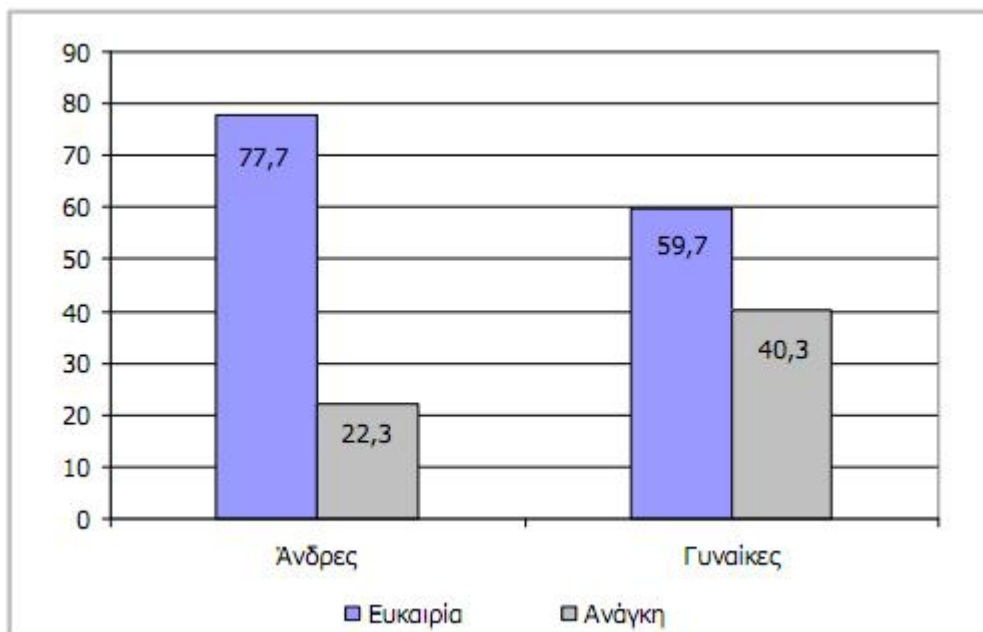
4.3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ: ΑΝΑΓΚΗ ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΑ

Η διάκριση ανάμεσα σε επιχειρηματικότητα ανάγκης και ευκαιρίας αποτελεί μια από τις σημαντικότερες εννοιολογικές συνιστώσες σε ερευνητικό επίπεδο. Είναι φανερό ότι το κίνητρο της ανάγκης είναι ισχυρότερο στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου οι δυνατότητες εύρεσης ικανοποιητικής απασχόλησης με μισθωτή σχέση είναι γενικά δυσκολότερες. Η οικονομική ανάγκη αποδεικνύεται ισχυρός παράγοντας που μπορεί να υπερβεί τα κοινωνικά στερεότυπα σχετικά με τους ρόλους των δύο φύλων.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί (GEM, 2007), για κάθε χώρα παρουσιάζεται μία στήλη για τους άνδρες επιχειρηματίες και μία για τις γυναίκες, όπου κάθε στήλη αντιπροσωπεύει το σύνολο της επιχειρηματικής δραστηριότητας αρχικών σταδίων για κάθε φύλο. Επιπρόσθετα, το κάτω μέρος κάθε στήλης παριστά το ποσοστό της επιχειρηματικής δραστηριότητας αρχικών σταδίων που είχε ως κίνητρο την εκμετάλλευση μιας ευκαιρίας, ενώ το επάνω μέρος αντανακλά το ποσοστό της επιχειρηματικής ανάγκης.

Για την Ελλάδα, η διαφορά ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες εμφανίζεται ιδιαίτερα έντονη. Ενώ μόνο ένας στους πέντε άνδρες δήλωσε ότι ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα για λόγους ανάγκης, στην περίπτωση των γυναικών το αντίστοιχο ποσοστό ήταν δύο στις πέντε. Και για τα δύο φύλα η Ελλάδα κατατάσσεται στις χαμηλότερες θέσεις της ευρωπαϊκής κατάταξης.

Οι διαπιστώσεις αυτές σχετικά με τα κίνητρα της επιχειρηματικότητας ανδρών και γυναικών διακρίνονται από εξαιρετική σταθερότητα στην Ελλάδα, όπως φαίνεται από το διάγραμμα που ακολουθεί, στο οποίο συγκεντρώνονται τα ελληνικά δεδομένα για όλη την τετραετία 2003-2006.

Μέσος όρος τετραετίας 2003-2006

(I.O.B.E., 2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM)

Για όλη λοιπόν την προηγούμενη τετραετία, ένα 40% περίπου των Ελληνίδων επιχειρηματιών που βρίσκονταν στα πρώτα στάδια της δραστηριότητάς τους δήλωναν ότι το κίνητρό τους ήταν η ανάγκη, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους άνδρες ήταν μόνο 20%. Τα δεδομένα άρα του 2006 δεν είναι τυχαία, αλλά αντανακλούν μια σταθερή σχέση στα κίνητρα της επιχειρηματικότητας των δύο φύλων στην Ελλάδα. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι αυτή η διαφορά είναι υψηλότερη στην Ελλάδα από οποιαδήποτε άλλη ευρωπαϊκή χώρα.

Πηγή: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, (2007) Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα κατά το 2006 - 2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM

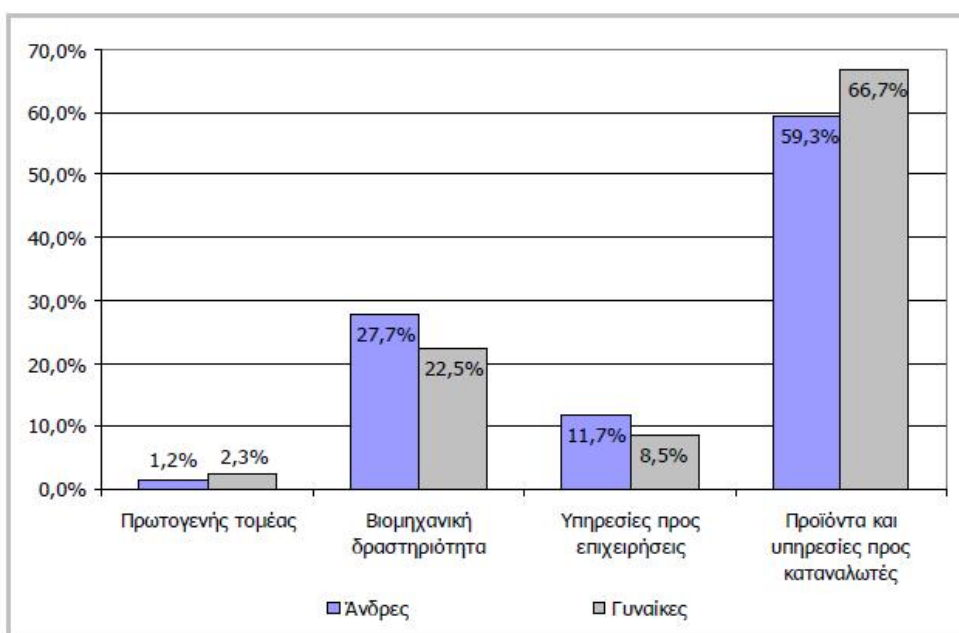

4.4 Η ΚΛΑΔΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Η έρευνα πληθυσμού του 2007 αποκαλύπτει για άλλη μια φορά την «ρηχότητα» της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων στην Ελλάδα. Με αυτό τον όρο το IOBE αναφέρεται στο εύρημα όλων των ερευνών που έχουν διεξαχθεί από το 2003 μέχρι σήμερα στο πλαίσιο του GEM, ότι η επιχειρηματική δραστηριότητα κατευθύνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στην παροχή προϊόντων και υπηρεσιών στον τελικό καταναλωτή ως φυσικό πρόσωπο. Το ερώτημα που τίθεται είναι αν παρατηρείται οποιαδήποτε σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στα φύλα σχετικά με αυτό το ζήτημα.

Το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει την τομεακή κατανομή ανδρών και γυναικών επιχειρηματιών στην Ελλάδα για όλη την προηγούμενη τετραετία. Στο ερευνητικό πρόγραμμα του GEM, οι δραστηριότητες που εντοπίζονται στην έρευνα κατατάσσονται σε 4 ευρείες κατηγορίες: α) τον πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία, αλιεία, ορυχεία, λατομεία), β) τον βιομηχανικό τομέα (κατασκευές, μεταποίηση, μεταφορές και διανομή χονδρικής) γ) τις Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις, όπου δηλαδή οι βασικοί πελάτες είναι άλλες επιχειρήσεις και δ) τα προϊόντα / υπηρεσίες προς καταναλωτές, που περιλαμβάνουν δραστηριότητες που απευθύνονται στους τελικούς καταναλωτές ως φυσικά πρόσωπα (λιανικό εμπόριο, ξενοδοχεία / εστιατόρια, υπηρεσίες υγείας, υπηρεσίας εκπαίδευσης, κοινωνικές υπηρεσίες, ψυχαγωγία, κλπ.).

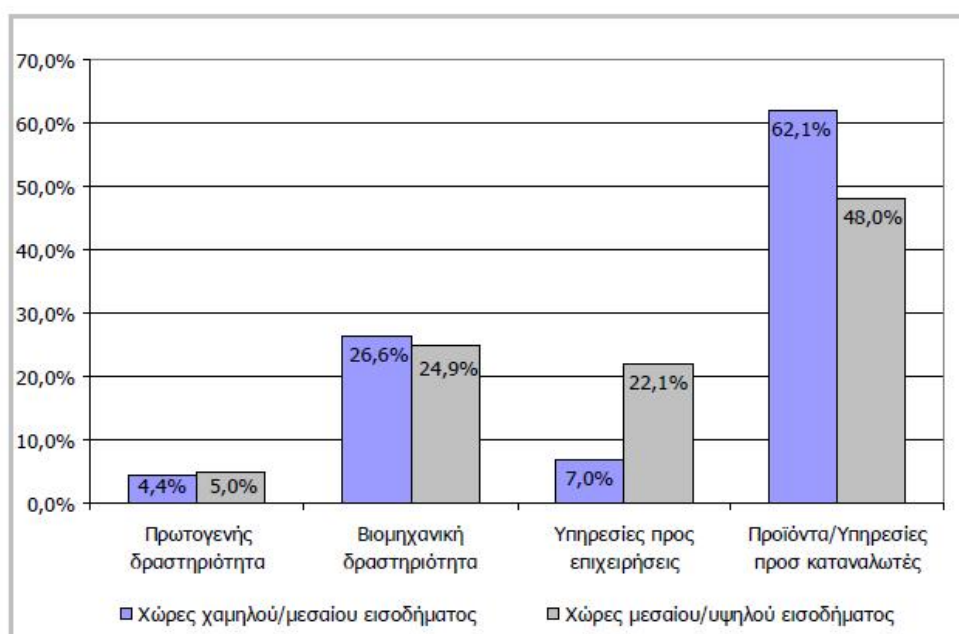
Η «ρηχότητα» της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων ισχύει λοιπόν στην Ελλάδα σε σημαντικά υψηλότερο βαθμό για τις γυναίκες παρά για τους άνδρες, καθώς το ποσοστό των γυναικών που απευθύνονται επιχειρηματικά στον τελικό καταναλωτή είναι κατά 7% ανώτερο εκείνου των ανδρών. Η υπεροχή αυτή συνεπάγεται σημαντικά χαμηλότερη δραστηριότητα των Ελληνίδων στην μεταποιητική δραστηριότητα και στις υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις. Το ανησυχητικό εύρημα εδώ είναι ότι η διαφορά στην επιχειρηματικότητα των δύο φύλων είναι ποσοστιαία σημαντικότερη στον τελευταίο τομέα, ο οποίος όμως είναι και εκείνος που υποτίθεται ότι έχει και τα εντονότερα «ποιοτικά» χαρακτηριστικά, με την έννοια ότι αναμένεται να έχει τις εντονότερες επιπτώσεις στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Κατανομή της γυναικείας επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά κατηγορία χωρών και είδος δραστηριότητας (I.O.B.E., 2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM)

Μολονότι δεν υπάρχουν διεθνή δεδομένα για όλη την τετραετία, αξίζει να επιχειρηθεί η σύγκριση των ελληνικών δεδομένων με τα διεθνή,

τα οποία έχουν προκύψει από την έρευνα του 2007. Η τελευταία διεθνής έκθεση του GEM για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα διακρίνει τις χώρες σε υψηλού και χαμηλού εισοδήματος. Το επόμενο διάγραμμα καταγράφει την επιχειρηματικότητα των γυναικών για τις δύο ομάδες χωρών, με βάση τον τομέα στον οποίο δραστηριοποιούνται.

Κατανομή της γυναικείας επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά κατηγορία χωρών και είδος δραστηριότητας (I.O.B.E., 2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM)

Η τομεακή κατανομή της γυναικείας επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα δεν είναι λοιπόν προβληματική μόνο σε σύγκριση με τις δραστηριότητες των ανδρών, αλλά και σε σύγκριση με τα διεθνή στοιχεία του GEM. Το ποσοστό των Ελληνίδων που απευθύνονται επιχειρηματικά στον τελικό καταναλωτή είναι σημαντικά υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο των χωρών χαμηλού εισοδήματος. Αντίστροφα, το ποσοστό των εγχειρημάτων που ξεκινούν Ελληνίδες και τα οποία πρόκειται να προσφέρουν υπηρεσίες προς επιχειρήσεις ταυτίζεται σχεδόν απόλυτα με τον αντίστοιχο μέσο όρο της ίδιας ομάδας χωρών. Το προβληματικό

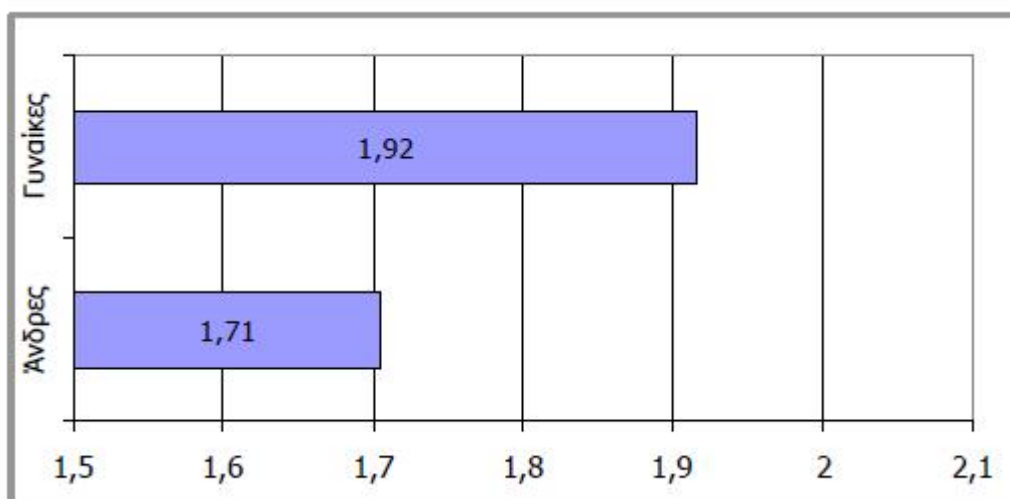
λοιπόν στοιχείο σχετικά με την τομεακή κατανομή της επιχειρηματικότητας των Ελληνίδων είναι ότι αυτή η κατανομή μοιάζει πολύ περισσότερο με τα δεδομένα των υπό ανάπτυξη χωρών παρά με εκείνα των ανεπτυγμένων.

4.5 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Οι προηγούμενες εκθέσεις του IOBE έχουν επισημάνει τον σχετικά «μοναχικό» χαρακτήρα της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα. Οι Έλληνες επιχειρηματίες φαίνεται ότι αποφεύγουν τη συνεργασία, με αποτέλεσμα ο μέσος όρος των ιδιοκτητών ενός νέου εγχειρήματος να κατατάσσει τη χώρα μας στις χαμηλότερες θέσεις της παγκόσμιας κατάταξης των χωρών του GEM. Ωστόσο, αξίζει να διερευνηθεί κατά πόσο το φύλο του επιχειρηματία διαφοροποιεί αυτή τη γενική εικόνα σε οποιοδήποτε βαθμό. Τα πιο κάτω διαγράμματα παρουσιάζουν τους μέσους όρους των ιδιοκτητών επίδοξων και νέων εγχειρημάτων αντίστοιχα, ανάλογα με τον αν ο απαντών στην έρευνα πληθυσμού του GEM ήταν γυναίκα ή άνδρας. Τα στοιχεία αυτά προκύπτουν από τα ελληνικά δεδομένα ολόκληρης της προηγούμενης τετραετίας 2003-6.

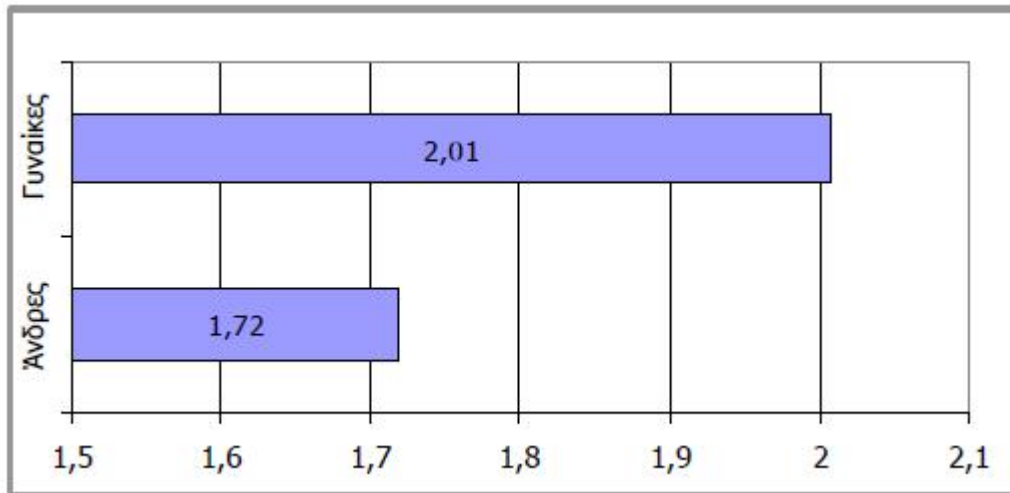
Το ενδιαφέρον εύρημα εδώ είναι ότι, τόσο στα επίδοξα, όσο και στα νέα εγχειρήματα, οι Ελληνίδες τείνουν να συμμετέχουν σε επιχειρηματικές ομάδες που είναι μεγαλύτερες από εκείνες που συμμετέχουν οι άνδρες επιχειρηματίες. Με άλλα λόγια, οι γυναίκες εμφανίζονται να είναι στη χώρα μας περισσότερο εξοικειωμένες με τη συνεργασία από ότι οι άνδρες. Μολονότι πρόκειται για εύρημα που μοιάζει κατ' αρχήν θετικό, πρέπει μάλλον να ερμηνευθεί με κάποια επιφύλαξη.

Και αυτό γιατί, ενώ το ποσοστό των ιδιοκτητών των εγχειρημάτων στα οποία συμμετέχει ένας άνδρας που απάντησε στην έρευνα πληθυσμού είναι σταθερό και στα δύο είδη εγχειρημάτων (γύρω στο 1,7%), το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών, όχι μόνο είναι υψηλότερο εκείνου των ανδρών, αλλά και αυξάνει αισθητά μεταξύ επίδοξων και νέων επιχειρηματιών. Ενδεχομένως λοιπόν να πρόκειται για άλλη μιαν ένδειξη ενός ενδοοικογενειακού καταμερισμού εργασίας, όπως έχει ήδη αναφερθεί, όπου οι Ελληνίδες συμμετέχουν λιγότερο στη φάση της ίδρυσης ενός νέου εγχειρήματος, αλλά η συμμετοχή τους αυξάνει καθώς το νέο εγχείρημα αρχίζει να λειτουργεί.

Μέσος όρος ιδιοκτητών επίδοξου εγχειρήματος στο οποίο συμμετέχει ο ερωτώμενος

(I.O.B.E., 2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM)

**Μέσος όρος ιδιοκτητών νέου εγχειρήματος στο οποίο συμμετέχει ο ερωτώμενος
(Ι.Ο.Β.Ε., 2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM)**

Πηγή: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, (2007) Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα κατά το 2006 - 2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM

4.6 ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε. το έτος 1981, οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί έχουν αυξηθεί και εμπνέουν, ως μοντέλο συλλογικής επιχειρηματικής οργάνωσης, τις γυναίκες στην ύπαιθρο αλλά και τις αυτοδιοικήσεις σε όλα τα επίπεδα (Περιφέρειες, Νομαρχίες και Δήμοι) ανά την Ελλάδα, οι οποίες βλέπουν τους γυναικείους συνεταιρισμούς ως εργαλείο τοπικής ανάπτυξης, με την κινητοποίηση των τοπικών πόρων και την ενεργοποίηση του γυναικείου στοιχείου. Να σημειωθεί ότι δε λείπουν και οι «μικτοί» συνεταιρισμοί, καθώς το οικονομικό ενδιαφέρον της δραστηριότητας ωθεί τους άνδρες να γίνονται μέλη των συνεταιρισμών αυτών. Οι μικτοί αυτοί συνεταιρισμοί αποτελούν ένα ποσοστό της τάξης του 18%, αν και σε όλα τα Διοικητικά

Συμβούλια την πλειοψηφία διαθέτουν οι γυναίκες. Η πλειοψηφία των συνεταιρισμών στους οποίους συμμετέχουν άνδρες είναι νεαρής ηλικίας και γίνεται «χρήση» του νομοθετικού πλαισίου που απαγορεύει τις διακρίσεις φύλου.

Ο πρώτο γυναικείος συνεταιρισμός ιδρύθηκε το 1957 στη Σαρακίνα Γρεβενών, όμως η μεγαλύτερη ανάπτυξη παρατηρήθηκε τη δεκαετία του 1980, λόγω της ευαισθητοποίησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα ισότητας (όπως αναφέραμε στην προηγούμενη παράγραφο). Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα να προωθηθούν εθνικές πρωτοβουλίες επαγγελματικής κατάρτισης των γυναικών για τη δημιουργία μικρών επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα να έχουν συσταθεί στη χώρα μας 112 περίπου συνεταιρισμοί με 2500-3000 μέλη συνολικά. Σε ένα βαθμό πρόκειται για ευημερία των αριθμών, καθώς σε πραγματική λειτουργία βρίσκονται πολύ λιγότεροι, δηλαδή κάτι παραπάνω από 60. (Αθανασιάδου κ.α., 2001)

Οι τομείς στους οποίους αναπτύσσουν επιχειρηματική δράση οι γυναικείοι συνεταιρισμοί στην ύπαιθρο είναι: ο αγροτουρισμός, η βιοτεχνική - οικοτεχνική παραγωγή και εμπορία ειδών που προέρχονται από τη μεταποίηση προϊόντων της γεωργικής εκμετάλλευσης, η κατασκευή και εμπορία προϊόντων πολιτιστικής κληρονομιάς και η παραγωγή και εμπορία προϊόντων εναλλακτικών μορφών γεωργίας.

Οι λόγοι της παρατηρούμενης ανάπτυξης των γυναικείων συνεταιρισμών στον αγροτικό χώρο είναι οι ακόλουθοι:

- Δυνατότητα έναρξης ή διατήρησης οικιακών βιοτεχνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες δεν εντάσσονται, συνήθως, στην επίσημη οικονομική δραστηριότητα.
- Διατήρηση ή έναρξη απασχόλησης χωρίς ηλικιακές διακρίσεις.
- Αντιμετώπιση ελλείψεων σε κεφάλαιο, πληροφόρηση και εκπαίδευση.

- Αντιμετώπιση, μέσω της κατανομής, μεγάλου μέρους του κόστους διαχείρισης μιας επιχείρησης όπως, π.χ. κόστος προώθησης προϊόντων.
- Εκμετάλλευση των κυβερνητικών πολιτικών υποστήριξης των συνεταιρισμών στην προσπάθεια τόνωσης της αγροτικής οικονομίας.
- Αντιμετώπιση του ανταγωνισμού της ανοιχτής αγοράς λειτουργώντας στο προστατευτικό συνεταιριστικό περιβάλλον.

Υπάρχει, όμως, και ένας πρόσθετος λόγος που βοήθησε στην ανάπτυξη της γυναικείας συμμετοχής στις συνεταιριστικές οργανώσεις. Αυτός είναι η συντηρητική ελληνική κοινωνία, ιδιαίτερα στις μικρές αγροτικές κοινότητες, που μπορούσε πιο εύκολα να αποδεχτεί μια γυναίκα που ασκούσε επιχειρηματική δραστηριότητα στα πλαίσια μιας συνεταιριστικής οργάνωσης παρά αναλαμβάνοντας ατομικές πρωτοβουλίες, καθώς θα έπρεπε να αντιμετωπίσει βαθιά ριζωμένα στερεότυπα και αντιλήψεις.

Πηγή: Ιωαννίδης, Σ., Πολίτης, Τ. και Τσακανίκας, Α. (2005), Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2004-2005, IOBE, Αθήνα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Τα τελευταία 15 χρόνια η επιχειρηματικότητα αναγνωρίζεται διεθνώς ως παράγοντας – κλειδί για την οικονομική ανάπτυξη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί τις μικρές επιχειρήσεις βασική πηγή επιχειρηματικού δυναμισμού και καινοτομίας και προσβλέπει ειδικότερα σ' αυτές να διαδραματίσουν το δικό τους ρόλο για να γίνει η Ευρώπη η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία.

Σε όλο τον κόσμο η γυναικεία επιχειρηματικότητα είναι τα τελευταία χρόνια ένα ανερχόμενο φαινόμενο. Η μεγάλη ποικιλία επιχειρήσεων που αναπτύσσεται συμβάλλει στη σταθερότητα και την ανθεκτικότητα των τοπικών οικονομιών και αναδεικνύει ένα νέο ρόλο για τις γυναίκες στο μεταβαλλόμενο με ταχείς ρυθμούς σήμερα οικονομικό περιβάλλον. Σε τοπικό επίπεδο, και ιδιαίτερα για τον αγροτικό χώρο, η επιχειρηματικότητα εκτιμάται ως μέσο για την πρόσβαση των γυναικών στην αγορά εργασίας αλλά και ενσωμάτωσής τους στη διαδικασία της ολοκληρωμένης ανάπτυξης του χώρου αυτού.

Διάφορα εργαλεία πολιτικής έχουν σχεδιαστεί και εφαρμοστεί από διάφορους οργανισμούς για να στηριχθεί η γυναικεία επιχειρηματικότητα (π.χ. άμεσες επιδοτήσεις, σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης, φορολογικές διευκολύνσεις, κ.ά.). Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συμπεριλάβει την επιδίωξη της διεύρυνσης της επιχειρηματικότητας στους βασικούς άξονες της Ε.Σ.Α (Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση) και η ελληνική Πολιτεία εναρμονίζοντας τις πολιτικές της με τις κατευθύνσεις της Ε.Ε. έχει εντάξει τη γυναικεία επιχειρηματικότητα ως ένα από τους βασικούς άξονες της αναπτυξιακής πολιτικής της.

Στην Ελλάδα, η ιδέα της γυναικείας επιχειρηματικότητας δεν έχει καλλιεργηθεί στο βαθμό που έχει αναπτυχθεί στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης. Ωστόσο, με τα νέα δεδομένα στην οικονομία, αρκετές γυναίκες αρχίζουν να διερευνούν τις ευκαιρίες και τα οφέλη, που μπορούν να προκύψουν από τη δραστηριοποίησή τους στον επιχειρηματικό τομέα.

Πολλά στεγανά του παρελθόντος έχουν ξεπεραστεί, και πλέον η γυναικεία επιχειρηματικότητα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης πραγματικότητας. Φανερή είναι η στήριξη του νέου αυτού προσανατολισμού στη χώρα μας μέσω προγραμμάτων χρηματοδότησης ή επίσημων φορέων. Κάποιες ενδεικτικές προσπάθειες ενίσχυσης ακολουθούν:

- **ΤΟ ΕΡΓΟ IMPLEMENT**

Το έργο IMPLEMENT συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και υλοποιήθηκε στην Αττική στο πλαίσιο του Άρθρου 6 του ΕΚΤ – Καινοτόμες προσεγγίσεις στη διαχείριση της αλλαγής, την περίοδο: Οκτώβριος 2004 έως Οκτώβριος 2006. Στόχος του έργου ήταν η αντιμετώπιση των επιπτώσεων της αναδιάρθρωσης στην ομάδα στόχο, μέσα από την προσαρμογή στις ειδικότητες και το περιεχόμενο των θέσεων εργασίας και ειδικότερα στους κλάδους ΤΠΕ και Τουρισμού που παρουσιάζουν θετική αντίδραση στην αναδιάρθρωση και ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης και απασχόλησης

Η βασική ιδέα του έργου Implement ήταν να σχεδιασθεί ένα σύστημα που θα διευκολύνει τη μετάβαση μιας ορισμένης ομάδας στόχου που η θέση της επιδεινώνεται από την διαρθρωτική αλλαγή, σε μια θέση που ευνοείται από την διαρθρωτική αλλαγή. Στο συγκεκριμένο έργο, η ομάδα στόχου ήταν οι εργαζόμενες γυναίκες σε ανειδίκευτες ή

χαμηλής ειδίκευσης θέσεις εργασίας των δύο προαναφερθέντων κλάδων δραστηριότητας.

Επίκεντρο του έργου αποτέλεσαν συστήματα, μέθοδοι και τεχνικές Mentoring όπου μέσω αυτών, δόθηκαν νέες ευκαιρίες ανάπτυξης σε εργαζόμενες γυναίκες επιχειρήσεων Τ.Π.Ε και Τουρισμού. Ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση και στην εφαρμογή συστημάτων Mentoring είχαν κοινωνικοί εταίροι, εκπαιδευτικοί οργανισμοί, φορείς εκπροσώπησης της ομάδας στόχου, επιχειρήσεις, ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού με σχετική εμπειρία και τεχνογνωσία. Με την ολοκλήρωση του έργου, ειδικότερα οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν σε αυτό, μετατράπηκαν σε οργανισμούς – μάθησης, ενδυνάμωσης και ανάπτυξης του προσωπικού τους, και κυρίως των γυναικών εργαζομένων τους.

Συνολικά μπορεί να αναφερθεί ότι το έργο πέτυχε το στόχο της συγκρότησης και εφαρμογής μίας ολοκληρωμένης μεθοδολογίας καθοδηγούμενης μάθησης, που ονομάζεται mentoring, μέσω της οποίας διευκολύνθηκε η μετάβαση μίας ορισμένης ομάδας πληθυσμού, που η εργασιακή της θέση επιδεινώνεται από τη διαρθρωτική αλλαγή, σε μία θέση που ευνοείται από τη διαρθρωτική αλλαγή. Το σύστημα Mentoring που εφαρμόστηκε στο πλαίσιο του έργου Implement, μπορεί να αποτελέσει εναλλακτική μορφή διαχείρισης και υποστήριξης του ανθρώπινου δυναμικού και να έχει θετικά οφέλη για εργαζόμενους και επιχειρήσεις, αν εφαρμοστεί με τρόπο συστηματικό. Το Mentoring αφορά τη διαχείριση της σταδιοδρομίας και την προσωπική ανάπτυξη του ατόμου και είναι στο νέο πλαίσιο, όπου ο ίδιος ο εργαζόμενος πρέπει να μπορεί να διαχειριστεί τη σταδιοδρομία του, πρέπει να μπορέσει να πάρει αποφάσεις για την προσωπική του εξέλιξη, την εκπαίδευση, τον τρόπο που θα παραμείνει και θα ανελιχθεί στην αγορά εργασίας. Γενικά αξίζει να αναφερθεί πως ωφέλεια υπήρξε για το μεγαλύτερο μέρος των γυναικών και ανέργων και εργαζομένων, που συμμετείχαν σε μια σχέση

Mentoring (225 από τις 300 γυναίκες φαίνεται να πέτυχαν ή να μπορούν να πετύχουν σε λίγο καιρό τους ατομικούς στόχους τους). Ωφέλεια υπήρξε επίσης και για τους μέντορες που συμμετείχαν στο έργο καθώς στις συναντήσεις αποτίμησης αποτελεσμάτων συχνά αναδείχθηκε το γεγονός ότι το Mentoring αποτέλεσε πηγή ικανοποίησης και χαράς για τους ίδιους.

(Πηγή:www.acci.gr/acci/Portals/0/Announcements/programs/implemented/seis.htm)

• ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας με την επιστημονική συμβολή του ΚΕΘΙ ως Τελικός Δικαιούχος υλοποιήσει το έργο «Επιχορήγηση για την παροχή Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων υπέρ των γυναικών», στο πλαίσιο του Μέτρου 5.3 του Ε. Π.

«Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας.

Στόχος του προγράμματος ήταν η ενδυνάμωση των γυναικών, η προετοιμασία τους για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας, η υποστήριξή τους για την ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και η προώθησή τους σε θέσεις απασχόλησης. Για την χρονική περίοδο 2004 - 2006, ωφελήθηκαν τελικά 9.018 γυναίκες σε όλη την χώρα. Οι παρεμβάσεις αποτελούσαν αλληλοσυμπληρούμενες υπηρεσίες:

- Ø εξειδικευμένης πληροφόρησης
- Ø κοινωνικής υποστήριξης
- Ø συμβουλευτικής υποστήριξης
- Ø δράσεων προκατάρτισης

Ø κατάρτισης και προώθησης στην απασχόληση μέσω των Προγραμμάτων του ΟΑΕΔ - ή άλλων φορέων (ΕΟΜΜΕΧ).
(Πηγή: www.isotita.gr/index.php/docs/c26/)

• ΣΧΕΔΙΟ ΙΣΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ – ΙΣΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

Το σχέδιο δράσης με τίτλο: «ΙΣΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ - ΙΣΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ» συνιστά ένα σχέδιο ολοκληρωμένης παρέμβασης υπέρ των γυναικών, που έχει ως βασική του αρχή την προώθηση της ισότητας των φύλων και τη βελτίωση της πρόσβασης και της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Υλοποιείται στην Περιφέρεια Αττικής από τη ΕΣΥΕ και απευθύνεται σε 2.309 γυναίκες που διαμένουν στην περιφέρεια Αττικής (στους Νομούς Αθηνών και Πειραιώς) με στόχο την αντιμετώπιση των πολλαπλών αιτιών που ενισχύουν τον κοινωνικό τους αποκλεισμό και εμποδίζουν την επαγγελματική τους ένταξη.

Το σχέδιο δράσης έχει στόχο να προσεγγίσει ολοκληρωμένα το πρόβλημα της ανεργίας των γυναικών, μέσα από δράσεις:

- Ø εξατομικευμένης συμβουλευτικής και υποστήριξης, που επικεντρώνονται στην άρση των εμποδίων που οδηγούν στην περιθωριοποίηση για την κοινωνική ένταξη, την ενδυνάμωση των ωφελούμενων γυναικών και την προετοιμασία τους στην αναζήτηση εργασίας.
- Ø προώθησης στην απασχόληση και στην καριέρα με την ένταξή τους σε προγράμματα απασχόλησης (Ν.Θ.Ε), απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας (STAGE), αυτοαπασχόλησης και ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας (Ν.Ε.Ε) του ΟΑΕΔ.
- Ø ευαισθητοποίησης, κινητοποίησης και ανάπτυξης της κοινωνικής αλληλεγγύης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του

κοινωνικού και επαγγελματικού αποκλεισμού που υφίσταται μεγάλο μέρος του γυναικείου πληθυσμού. (Μουσούρου Μ, Λ., 1989)

(Πηγή: see1924.gr/portal/index.php?option=com_content&task=view&id=40&Itemid=55)

• ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ - "ΔΙΟΝΙ ΙΙ"

Κεντρικός στόχος του έργου ήταν:

1. Η προώθηση/ υποστήριξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας στην Κοινωνική Οικονομία με υποστήριξης της σε 5 περιφέρειες.
2. Η καταπολέμηση του Αποκλεισμού, των Ανισοτήτων και της Ανεργίας Γυναικών ορεινών, νησιώτικων και αστικών περιοχών στις 5-περιοχές Ανάπτυξης του Προγράμματος.

Οι επιμέρους στόχοι του έργου ήταν οι εξής:

- Ø Η διαμόρφωση πιλοτικού και καινοτόμου Διαπεριφερειακού Πλαισίου
- Ø Μοντέλου Υποστήριξης του τριτογενούς τομέα Προώθησης, Πιστοποίησης, Παρακολούθησης και Μικροχρηματοδότησης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών Γυναικών.
- Ø Η ανάπτυξη πολιτικών και Καινοτόμου Μοντέλου Μικροπίστωσης για Γυναίκες στη Συνεταιριστική Τράπεζα Ιωαννίνων.
- Ø Η δημιουργία, μετά την κατάρτιση, νέων γυναικείων επιχειρήσεων και η ενδυνάμωση υπαρχόντων στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας.
- Ø Η κατάρτιση Ανέργων γυναικών - μελλοντικών Επιχειρηματιών και υφισταμένων Επιχειρηματιών.
- Ø Η ανάπτυξη επιχειρήσεων εμπορίας οικολογικών προϊόντων.

(Πηγή: www.equal-greece.gr/groupsdetailbasic.asp?Ergonum=22)

• ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Α. ΓΡΑΜΜΗ ΙΣΟΤΗΤΑΣ

Κεντρικός σκοπός της ενέργειας είναι ο συντονισμός, από τη σύμπραξη των φορέων, των παραγωγικών δυνάμεων της περιοχής παρέμβασης για την υιοθέτηση πολιτικών ισότητας των δύο φύλων και την ανάπτυξη από κοινού δράσεων που θα επηρεάσουν την τοπική ανάπτυξη, θα διευρύνουν την παραγωγική βάση της οικονομίας και θα ενισχύσουν την κοινωνική συνοχή. Στα πλαίσια του συγκεκριμένου σχεδίου δράσης προβλέπεται ένας αριθμός 142 ωφελουμένων γυναικών.

Η ομάδα στόχος του προτεινόμενου σχεδίου δράσης είναι γυναίκες:

- Απομακρυσμένων, ορεινών περιοχών,
- Αγρότισσες,
- Μακροχρόνια άνεργες,
- Νέες άνεργες,
- Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών,
- Που έχουν υποστεί κακοποίηση,
- Μετανάστριες,
- Τσιγγάνες.
- Εργαζόμενες σε επισφαλή εργασιακή θέση

Β. Η ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Γενικός στόχος του Σχεδίου "Η Στερεά Ελλάδα υπέρ των γυναικών", είναι η ενδυνάμωση ομάδας 251 γυναικών (κυρίως άνεργων και ιδιαίτερα από τις πιο ευπαθείς κοινωνικές ομάδες) της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, (περίοδος 2003-2007) η προετοιμασία τους για την

ένταξή τους στην αγορά εργασίας καθώς, επίσης, και η υποστήριξή τους για την ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Αυτό θα επιτευχθεί μέσα από μια δέσμη πολυδιάστατων και αλληλοσυμπληρούμενων δράσεων συμβουλευτικής, ευαισθητοποίησης, δημοσιότητας και δικτύωσης και παράλληλα, μέσα από ενέργειες για την ένταξη των γυναικών σε ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, όπως η κατάρτιση, η επιδότηση θέσεων εργασίας και αυταπασχόλησης, με την αξιοποίηση σχετικών προγραμμάτων του Υπουργείου Εργασίας, του ΟΑΕΔ, του Υπουργείου Ανάπτυξης, του Κ.Π. Leader κ.α.

Οι φορείς που μετέχουν στην εταιρική σχέση του σχεδίου θα στηριχθούν στις μεθόδους και στα μέσα που έχουν ήδη αναπτύξει για να ενημερώσουν και να προσελκύσουν τις δυνητικές ωφελούμενες του σχεδίου.

Οι μέθοδοι που ακολουθούνται είναι οι εξής:

- Πόρτα με πόρτα (door to door) προσέγγιση.
- Κινητή μονάδα ενημέρωσης - πληροφόρησης.
- Χρήση βάσεων δεδομένων και αρχείων.
- Συνεργασία με Δημόσιες Υπηρεσίες Απασχόλησης, Περιφερειακή Επιτροπή Ισότητας, ΜΚΟ, Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης και με άλλους εμπλεκόμενους φορείς.

Πηγή: Εμπορικό & βιομηχανικό επιμελητήριο Πειραιά, Καλές πρακτικές ενίσχυσης της γυναίκειας απασχόλησης & επιχειρηματικότητας, Σχέδιο: “Women in Business support growth and competitiveness”

- **ΕΣΠΑ 2007-2013**

Το πρόγραμμα υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» (ΕΠΙΑΝ

Π) και εντάσσεται στον άξονα προτεραιότητας 2, ο οποίος επιδιώκει την επέκταση της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας ως ισχυρής και ικανής συνθήκης για την παραγωγική αναβάθμιση της χώρας προς αγαθά και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας με ενσωμάτωση γνώσης και καινοτομίας με ποιότητα και περιβαλλοντική ευαισθησία. Το πρόγραμμα αποσκοπεί στη διευκόλυνση – μέσω χρηματοδοτικών ενισχύσεων – της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων από γυναίκες επιχειρηματίες (Επιχειρηματικότητα Γυναικών) σε όλους σχεδόν τους τομείς επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η Δημόσια Δαπάνη του προγράμματος συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης – ΕΤΠΑ) και το Ελληνικό Δημόσιο. Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης (ΕΦΔ) για την Έκδοση της Προκήρυξης είναι η Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας – Διεύθυνση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων. Η επιχορήγηση των προτάσεων που θα επιλεγούν θα ανέλθει στο 50% του συνολικού εγκεκριμένου προϋπολογισμού.

(Πηγή: <http://www.espa.gr/el/Pages/default.aspx>)

- **ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ»
04/03/2009 ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΝΑΡΞΗΣ 15 ΙΟΥΝΙΟΥ - 15
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2009**

Σχέδιο δράσης «Επιχειρώ 2009» για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας των νέων και της επιχειρηματικότητας των γυναικών.

1. Δικαίωμα συμμετοχής στο Πρόγραμμα για **Γυναίκες**, οι οποίες:
Γεννήθηκαν από το 1954 μέχρι και το 1991.

Είναι άνεργες, μισθωτοί, ελεύθεροι επαγγελματίες που δεν ασκούσαν επιχειρηματική δραστηριότητα από 1.1.2008 μέχρι και την προδημοσίευση του προγράμματος.

Ως έναρξη άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας νοείται η ημερομηνία έναρξης επιτηδεύματος ατομικής επιχείρησης ή η συμμετοχή σε επιχείρηση ως εταίρος.

Δεν θεωρείται ότι ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, για τις ανάγκες του προγράμματος, οι επιτηδευματίες που ασκούν ελεύθερο επάγγελμα και δηλώνουν τα εισοδήματά τους στην κατηγορία ελεύθερα επαγγέλματα (έντυπο φορολογίας Ε3), καθώς επίσης και όσοι δηλώνουν εισοδήματα από αγροτικές δραστηριότητες που φορολογούνται αποκλειστικά με βάση το αντικειμενικό σύστημα.

Ανώτατο όριο συνολικού επιχορηγούμενου προϋπολογισμού της πρότασης	Κατώτατο όριο συνολικού επιχορηγούμενου προϋπολογισμού της πρότασης	Ποσοστό Δημόσιας Χρηματοδότησης επί του συνολικού εγκεκριμένου προϋπολογισμού της πρότασης
200.000€ για τις επιχειρήσεις του τομέα μεταποίησης και του τομέα Ανακύκλωσης και περιορισμού της ρύπανσης	€ 30.000	50% γενικά 60% σε νησιά κάτω των 5.000 κατοίκων (απογραφή 2001) και πυρόπληκτες περιοχές
100.000€ για τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών και τουρισμού	€ 30.000	50% γενικά 60% σε νησιά κάτω των 5.000 κατοίκων (απογραφή 2001) και πυρόπληκτες περιοχές
80.000€ για τις εμπορικές επιχειρήσεις	€ 30.000	50% γενικά 60% σε νησιά κάτω των 5.000 κατοίκων (απογραφή 2001) και πυρόπληκτες περιοχές

Στις περιπτώσεις όπου το ποσοστό Δημόσιας Χρηματοδότησης είναι 60% πρέπει να συντρέχουν οι κάτωθι προϋποθέσεις:

- Το επιχειρηματικό σχέδιο θα υλοποιηθεί σε νησί με πληθυσμό μικρότερο των 5.000 κατοίκων
- § Οι μέτοχοι θα πρέπει να είναι κάτοικοι του νησιού το οποίο θα πρέπει να επιβεβαιώνεται με υποβολή κατάλληλου δικαιολογητικού (π.χ. βεβαίωση αρμόδιας δημόσιας αρχής).
- Το επιχειρηματικό σχέδιο να εκτελεσθεί σε πυρόπληκτη περιοχή. Πυρόπληκτες περιοχές ορίζονται: Οι νομοί Ηλείας, Μεσσηνίας, Λακωνίας, Αρκαδίας, Ευβοίας, η περιοχή Αιγιαλείας Αρκαδίας και επιλεγμένες περιοχές των νομών Κεφαλληνίας και Μαγνησίας που έχουν χαρακτηριστεί ως πυρόπληκτες.

Το υπόλοιπο ποσό πέραν της Δημόσιας Χρηματοδότησης για την κάλυψη του συνολικού προϋπολογισμού θεωρείται ιδιωτική συμμετοχή για την υλοποίηση του έργου (50% ή 40%). Ο Τραπεζικός δανεισμός για την κάλυψη της ίδιας συμμετοχής μπορεί να ανέρχεται μέχρι ποσοστού 30% του συνολικού προτεινόμενου προϋπολογισμού του έργου.

Σε όλους τους τομείς είναι δυνατόν στην κατηγορία εξοπλισμός να περιλαμβάνονται επαγγελματικά ή μικτής χρήσης μεταφορικά μέσα απαραίτητα για τη διακίνηση υλικών, εμπορευμάτων, προϊόντων και παροχή υπηρεσιών της επιχείρησης με ανώτατο όριο ποσό 20.000,0€ ΕΥΡΩ.

Το πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το υπουργείο εργασίας και την ευρωπαϊκή ένωση.

(Πηγή:http://www.epidotiseis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=24)

• **ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΑΕΔ «ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΕΡΓΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 22-64»**

Σκοπός του προγράμματος αυτού είναι η προώθηση ανέργων γυναικών στην απασχόληση, μέσω της οικονομικής ενίσχυσης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Σύμφωνα με την προκήρυξη, προτεραιότητα θα δοθεί στις άνεργες γυναίκες που πληρούν τα παρακάτω κριτήρια:

- Έχουν δικαίωμα επιδότησης ανεργίας
- Θα αναπτύξουν δραστηριότητα σε καινοτόμους κλάδους και ιδιαίτερα στην πράσινη οικονομία
- Μέλη εταιρείας (Ο.Ε., Ε.Ε. για το ομόρρυθμο μέλος της η Ε.Π.Ε.), που μετέχουν με ποσοστό από 51% έως 60% στο εταιρικό κεφάλαιο

Πλαίσιο χρηματοδότησης – Επιλέξιμες περιοχές:

Οι δαπάνες για την εφαρμογή του προγράμματος προβλέπεται να συγχρηματοδοτηθούν από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από Εθνικούς πόρους στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ» Εθνικό στρατηγικό πλαίσιο αναφοράς ΕΣΠΑ 2007-2013.

Ο συνολικός προϋπολογισμός του έργου θα ανέλθει σε 96.000.000,00 ευρώ & 4.000 θέσεις.

(Πηγή:http://www.oaed.gr/Pages/SN_929.pg)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

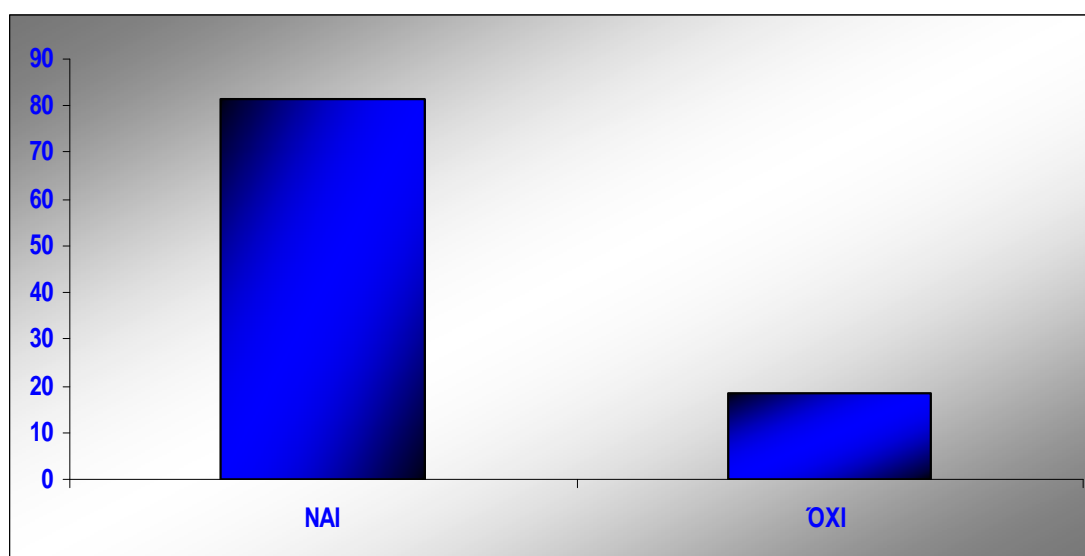
ΕΡΕΥΝΑ

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με τη μέθοδο αποστολής ερωτηματολόγιου. Οι επιχειρήσεις επιλεχθήκαν μέσω του χρυσού οδηγού και με γνώμονα την επωνυμία των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα επιλέχθηκαν επιχειρήσεις που ανήκουν σε γυναίκες επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή της Αχαΐας.

Στα ερωτηματολόγια απάντησαν συνολικά 140 από τις 165 επιχειρήσεις. Σκοπός της έρευνας ήταν να διαπιστωθούν οι προοπτικές των αποφοίτων γυναικών από τα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ως προς την επιχειρηματική σταδιοδρομία. Για το λόγο αυτό παρατίθενται τα αποτελέσματα της έρευνας αποκλειστικά βάση των απαντήσεων από τα 106 ερωτηματολόγια που αφορούν σε απόφοιτες.

1. Είστε απόφοιτοι ανώτερου εκπαιδευτικού ιδρύματος;

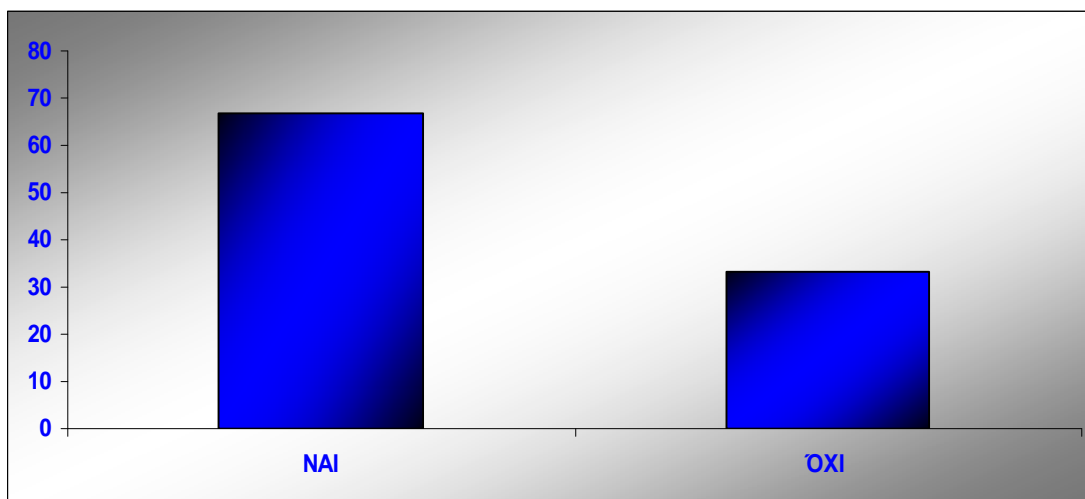
ΝΑΙ	106	64,15094%
ΌΧΙ	34	35,84906%

Από τα 140 άτομα τα 106 ήταν απόφοιτοι κάποιου εκπαιδευτικού ιδρύματος και οι εν λόγω απαντήσεις ήταν αυτές που αποκλειστικά χρησιμοποιήθηκαν για την εξαγωγή συμπερασμάτων.

2. Είχατε επαρκή πληροφόρηση στην αρχή της επιχειρηματικής σας δραστηριότητας;

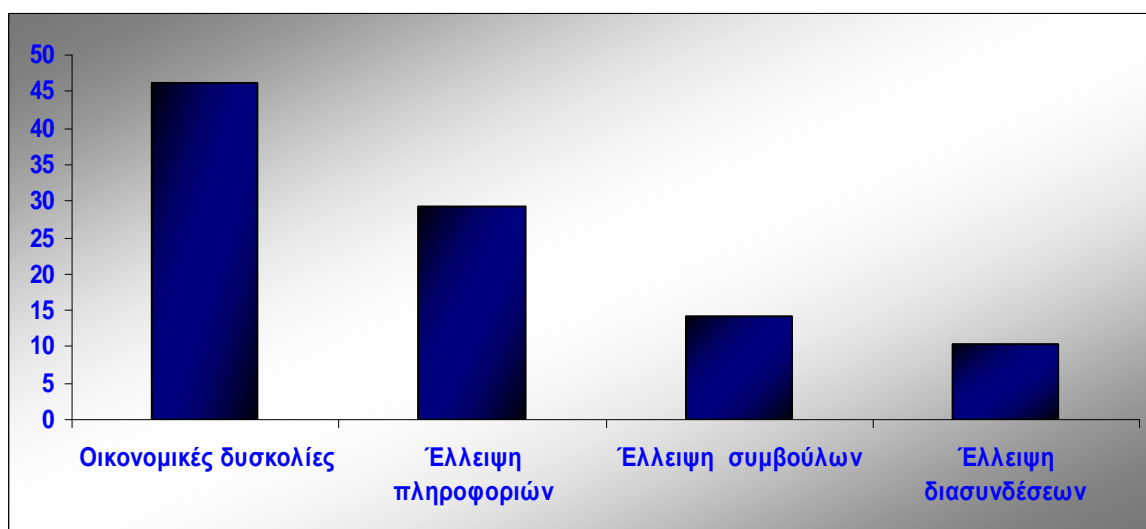
ΝΑΙ	71	66,98%
ΌΧΙ	35	33,01%

Μια από τις βασικές προϋποθέσεις για να ξεκινήσει μια γυναίκα την επαγγελματική της καριέρα είναι η επαρκής πληροφόρηση σχετικά με την επιδιωκόμενη επιχειρηματική δραστηριότητά της. Η γνώση του επιχειρηματικού κόσμου και πιο συγκεκριμένα του χώρου δράσης της λειτουργούν άκρως βοηθητικά. Το γεγονός αυτό επαληθεύεται και από τον παραπάνω πίνακα, αφού το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε θετικά στο εάν διαθέτει επαρκή πληροφόρηση στην αρχή της επιχειρηματικής του δραστηριότητας.

3. Ποια προβλήματα αντιμετωπίσατε στην αρχή της επιχειρηματικής σας δραστηριότητας;

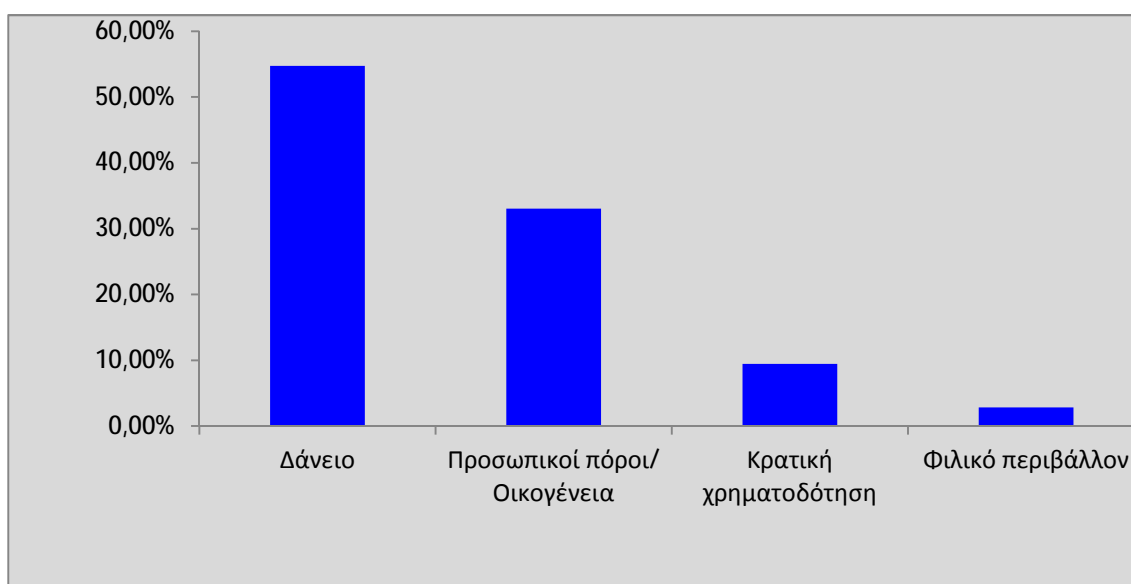
Οικονομικές δυσκολίες	49	46,23%
Έλλειψη πληροφοριών	31	29,24%
Έλλειψη συμβούλων	15	14,15%
Έλλειψη διασυνδέσεων	11	10,38%

Είναι προφανές πως στο ξεκίνημα μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας, κάθε επιχειρηματίας αντιμετωπίζει κάποια προβλήματα. Για τις γυναίκες του δείγματος, το κυριότερο είναι οι οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στο ξεκίνημά τους καθώς και το γεγονός πως δεν έχουν πληροφορηθεί σωστά σχετικά με την επιχειρηματική δραστηριότητα που θα ακολουθήσουν. Μικρότερο ποσοστόν γυναικών αντιμετωπίζει προβλήματα λόγω έλλειψης σύμβουλων καθώς και διασυνδέσεων.

4. Ποιο ήταν η κύρια πηγή χρηματοδότησης στην αρχή της επιχειρηματικής σας δραστηριότητας ;

Δάνειο	58	54,72%
Προσωπικοί πόροι/ Οικογένεια	35	33,02%
Κρατική χρηματοδότηση	10	9,43%
Φιλικό περιβάλλον	3	2,83%

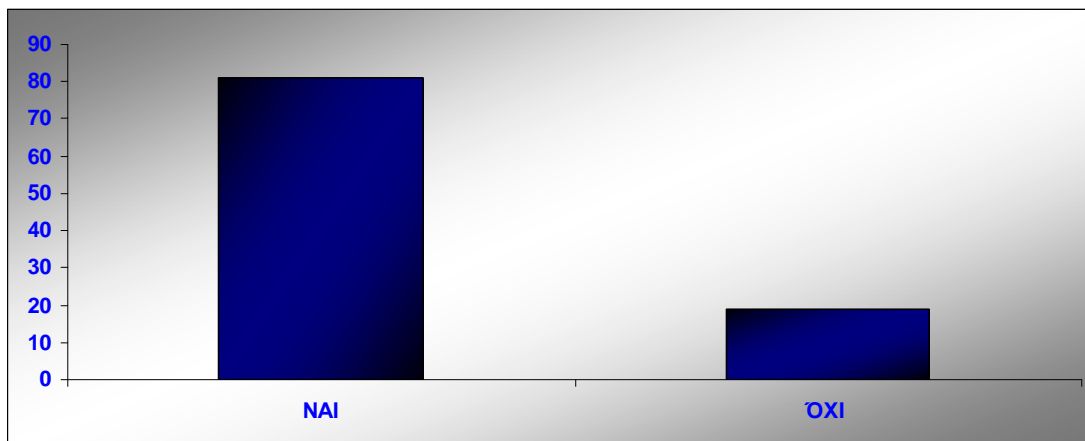

Η ύπαρξη κεφαλαίου αποτελεί την αναγκαία συνθήκη σύστασης μιας επιχείρησης. Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα βασική πηγή χρηματοδότησης για τη γυναίκα επιχειρηματία είναι τα τραπεζικά δάνεια εύλογο σαν αποτέλεσμα, αφού για να «στηθεί» μια επιχείρηση απαιτείται ένα αρκετά μεγάλο ύψους κεφάλαιο. Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό απάντησε πως η βασική πηγή χρηματοδότησης είναι η οικογένεια και ακολουθούν η κρατική χρηματοδότηση και το φιλικό περιβάλλον με χαμηλά ποσοστά.

5. Έχετε παρακολουθήσει κάποια επιχειρηματικά σεμινάρια;

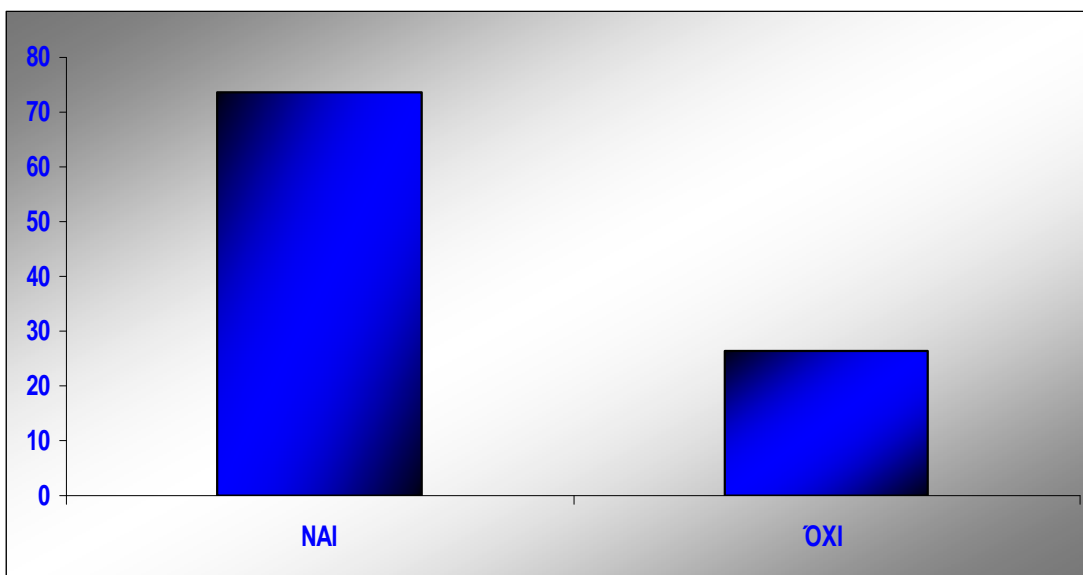
ΝΑΙ	86	81,13%
ΌΧΙ	20	18,87%

Η παρακολούθηση επιχειρηματικών σεμιναρίων των γυναικών είναι σημαντική και βοηθά πολύ στο να διευρύνουν τους επιχειρηματικούς τους ορίζοντες. Οι γυναίκες επιχειρηματίες ενημερώνονται για το πώς λειτουργούν άλλες επιχειρήσεις, παίρνουν ιδέες και γενικότερα τα σεμινάρια τις βοηθούν στην καλύτερη διαχείριση των επιχειρήσεων τους. Το γεγονός αυτό επαληθεύεται και από την παραπάνω έρευνα αφού το μεγαλύτερο ποσοστό, (81%) απάντησε πως έχει παρακολουθήσει επιχειρηματικά σεμινάρια.

6. Έχετε αντιμετωπιστεί με δυσπιστία λόγω φύλου;

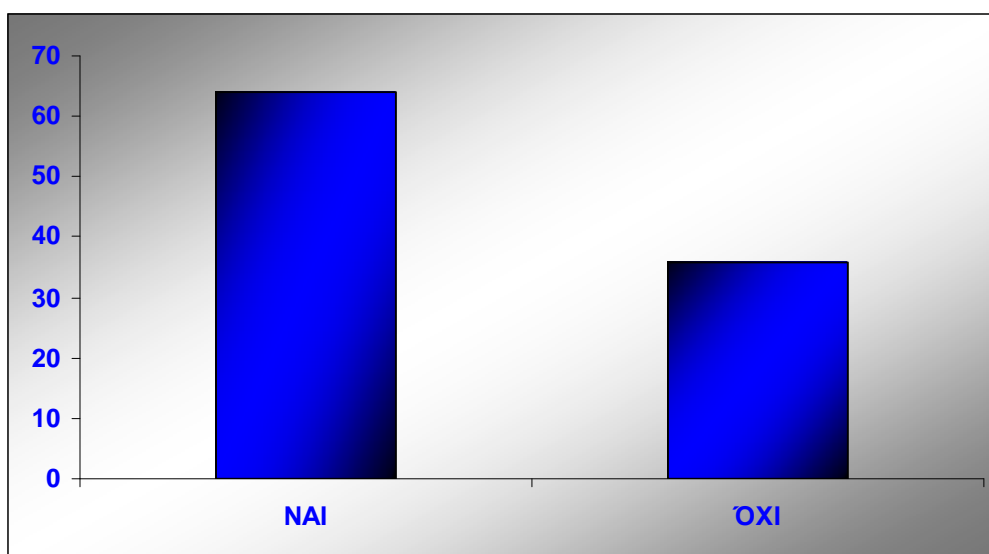
ΝΑΙ	78	73,58%
ΌΧΙ	28	26,42%

Ένα σημαντικό πρόβλημα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι γυναίκες επιχειρηματίες είναι η δυσπιστία. Το 78% των ερωτηθέντων απάντησε θετικά στο αν όντως αντιμετωπίζει τέτοια προβλήματα. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι η αγορά δεν αντιμετωπίζει ακόμα τις γυναίκες εξίσου με τους άνδρες.

7. Γνωρίζετε για την ύπαρξη του προγράμματος «ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΕΡΓΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 22-64» του ΟΑΕΔ;

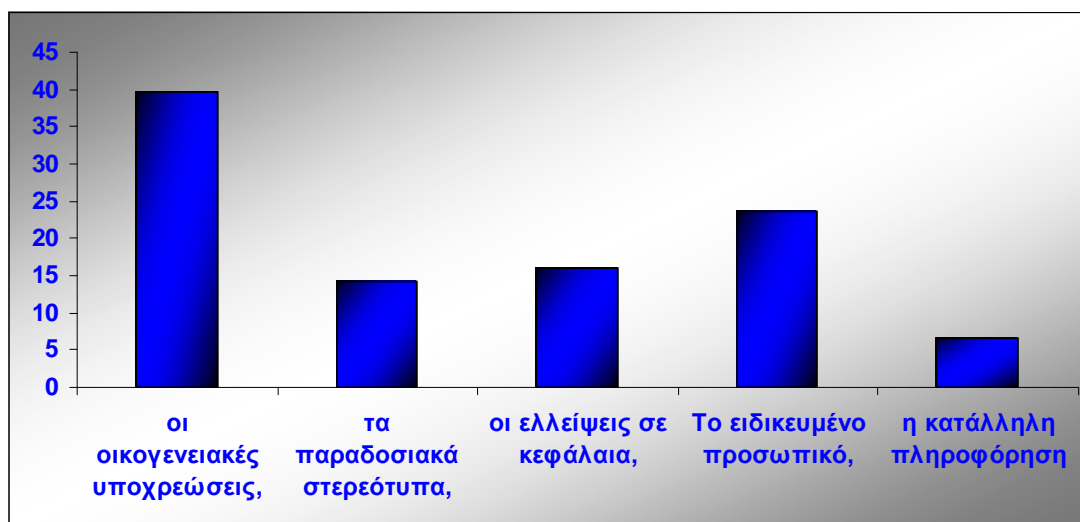
ΝΑΙ	68	64,15%
ΌΧΙ	38	35,85%

Θετικό δείγμα της γυναικείας επιχειρηματικότητας είναι η ενημέρωση για τα προγράμματα του ΟΑΕΔ. Το 64% απάντησε πως γνώριζε για το πρόγραμμα «ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΕΡΓΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 22-64» που είναι και το τελευταίο πρόγραμμα επιδότησης άνεργων γυναικών του Οργανισμού. Επομένως το δείγμα των γυναικών φαίνεται στην πλειοψηφία να είναι ενήμερο σχετικά με τα οικονομικά προγράμματα ενίσχυσης.

8. Ποιο θεωρείτε τον πιο σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα της γυναικείας επιχειρηματικότητας;

Οι οικογενειακές υποχρεώσεις	42	39,62%
Τα παραδοσιακά στερεότυπα	15	14,15%
Οι ελλείψεις σε κεφάλαια	17	16,04%
Το ειδικευμένο προσωπικό	25	23,59%
Η κατάλληλη πληροφόρηση	7	6,60%

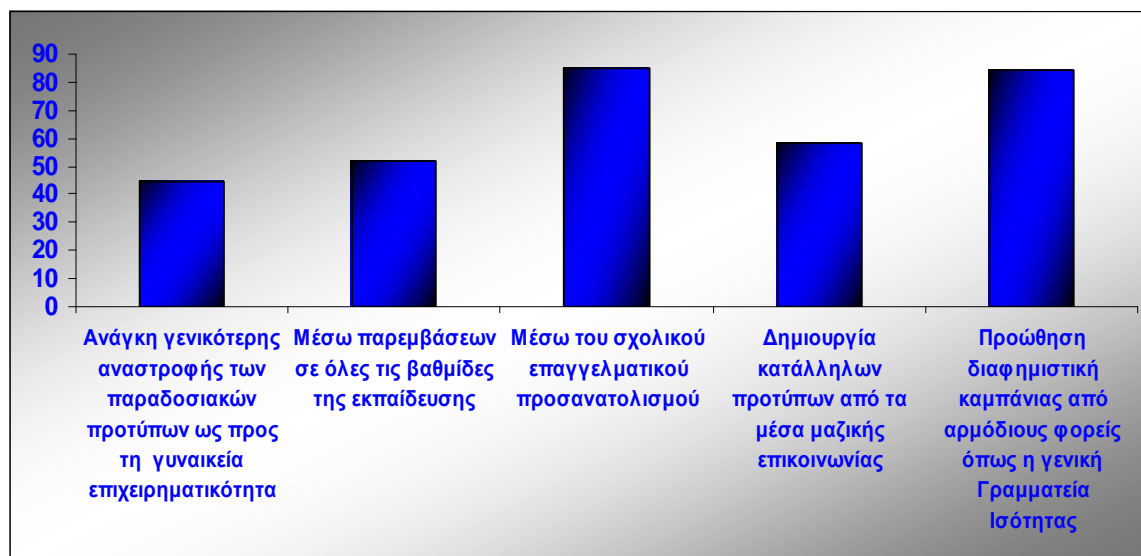
Σύμφωνα με την έρευνα, οι οικογενειακές υποχρεώσεις των γυναικών καθώς και το ειδικευμένο προσωπικό αποτελούν τους κύριους ανασταλτικούς παράγοντες της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Τα παραδοσιακά στερεότυπα φαίνεται να έχουν υποχωρήσει, ενώ η έλλειψη

κεφαλαίου και πληροφόρησης δημιουργούν περιορισμένες δυσκολίες σε συνάφεια με προηγούμενες απαντήσεις.

9. Προτεινόμενα μέτρα πολιτικής της γυναικείας επιχειρηματικότητας

(Στην ερώτηση αυτή είχαν τη δυνατότητα να προτείνουν από 1 έως 5 μέτρα)

Ανάγκη γενικότερης αναστροφής των παραδοσιακών προτύπων ως προς τη γυναικεία επιχειρηματικότητα	45	42,45%
Παρεμβάσεις σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης	52	49,06%
Σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός	85	80,19%
Δημιουργία κατάλληλων προτύπων από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας	58	54,72%
Προώθηση διαφημιστική καμπάνιας από αρμόδιους φορείς όπως η γενική Γραμματεία Ισότητας	84	79,25%

Πέρα από το να δημιουργήσουν επιχειρήσεις, οι γυναίκες έχουν άποψη και για το τι πρέπει να αλλάξει, είτε θεσμικά είτε όχι, ώστε η γυναικεία επιχειρηματικότητα να καταστεί εξ' ίσου ανταγωνιστική με αυτή των ανδρών στην αγορά. Τα μέτρα στρατηγικής που προτείνουν οι

ερωτώμενες γυναίκες είναι η ανάγκη γενικότερης αναστροφής των παραδοσιακών προτύπων ως προς τη γυναικεία επιχειρηματικότητα, η παρέμβαση σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και ο σωστός σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός. Τέλος η προώθηση διαφημιστική καμπάνιας από αρμόδιους φορείς (π.χ. η Γενική Γραμματεία Ισότητας) και η δημιουργία κατάλληλων προτύπων από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας φαντάζουν πιθανές λύσεις.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία έγινε προσπάθεια να παρουσιαστούν τα βασικά χαρακτηριστικά της γυναικείας επιχειρηματικής δραστηριότητας, όπως αυτά διαφαίνονται μέσα από ερευνητικές προσπάθειες και εθνικές μελέτες με συγκριτικές αναφορές σε διεθνή βιβλιογραφικά ευρήματα. Στο πλαίσιο αυτό, αρχικά προβλήθηκε η πορεία της γυναίκας στο χρόνο με έμφαση στην εξέλιξη της εργασιακής της θέσης όπου και διαπιστώθηκε η ταχύτατη πρόοδος της.

Ιδιαίτερη αναφορά έγινε στη χώρα μας καθώς η παγκόσμια τάση για ολοένα και αυξανόμενη δημιουργία επιχειρήσεων από γυναίκες αποτελεί πια ένα δυναμικό εγχώριο φαινόμενο. Πραγματοποιήθηκε ανάλυση βασικών πτυχών της ελληνικής γυναικείας επιχειρηματικότητας προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα για το προφίλ της γυναίκας επιχειρηματία. Η ανάγκη ως κίνητρο, η δράση σε ήδη καθιερωμένες επιχειρήσεις, η τάση για συνεργασία αποτελούν μερικά από τα κυριότερα συμπεράσματα. Δεδομένου ότι τα οφέλη φαντάζουν πολλαπλά, τόσο σε επίπεδο ατομικό όσο και σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών, αλλά και ολόκληρων οικονομιών υπογραμμίστηκαν οι προσπάθειες ενίσχυσης της γυναικείας δράσης.

Τέλος πραγματοποιήθηκε έρευνα στην περιοχή της Αχαΐας για μία βασισμένη σε «πραγματικά στοιχεία» μελέτη του φαινομένου. Η επαρκής πληροφόρηση, η αντιμετώπιση οικονομικών δυσκολιών και δυσπιστίας λόγω φύλου, η εξωτερική χρηματοδότηση είναι κάποια από τα εξαγόμενα συμπεράσματα. Άκρως αξιοσημάντη είναι πρόταση για καλύτερο σχολικό προσανατολισμό, μια μικρή υπενθύμιση πως η παιδεία συντελεί την αφετηρία κάθε προόδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αθανασιάδου Χ., Πετροπούλου Σ., και Μιμίκου Γ., 2001 *Οι Συνθήκες της Γυναικείας Απασχόλησης στην Ελλάδα: 1980-2000*, Κ.ΕΘ.Ι, Αθήνα

Αλεξίου, Δ., (2001), *Σύγχρονη Μητέρα, όσα πρέπει να ξέρει για το παιδί*, Εκδόσεις Ι Φλώρου, Αθήνα

Γκίνογλου, Δ., Ταχυνάκης, Π. και Μωυσή, Σ. (2005) , *Γενική Χρηματοοικονομική Λογιστική*, Εκδόσεις Rossili, Αθήνα

Δεδουσόπουλος, Α., (2002), *Πολιτική οικονομία της αγοράς εργασίας, η Προσφορά Εργασίας, Θεωρίες, Πολιτικές και Ερευνητικές Αναζητήσεις*, Εκδόσεις τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα

Δουλκέρη, Τ., (1986), “*Η συμμετοχή της Ελληνίδας στην οικογένεια και στην εργασία*”, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα

Ιωαννίδης, Σ., Πολίτης, Τ. και Τσακανίκας, Α. (2005), *Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2004-2005*, ΙΟΒΕ, Αθήνα

Λογοθέτη Σ, Σ., (1998), *Η ταυτότητα και ο ρόλος της γυναίκας, Ρόλοι γυναικών και ολοκλήρωση της*, Α' Τόμος, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα

Μουσούρου Μ, Λ., (1989), *Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα

Πετρινώτη, Ξ., (1989), *Αγορές Εργασίας, οικονομικές θεωρίες και έρευνες*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Ρεππάς Α, Π., (1997), *Προσδιοριστικοί παράγοντες της μετακίνησης του πληθυσμού της υπαίθρου (1961-1971)*, Διεύθυνση μελετών και προγραμματισμού, Αθήνα

Τάκαρη, Ν., (1978), *Η κοινωνική και επαγγελματική θέση της σημερινής γυναίκας*, Αθήνα, Αυτοέκδοση

Τσαούσης Γ, Δ., (1997), *Η κοινωνία μας. Οργάνωση, λειτουργία, δυναμική*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Χουρδάκη, Μ., Μαρουδά, Α., Σταύρου, Μ., (1989), *Θέματα Προετοιμασίας για γάμο-συμβίωση και σχέσεις στην οικογένεια*, Πανελλήνιο συνέδριο σχολών γονέων, Αθήνα

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, (2007), *Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα κατά το 2006-2007 – Στοιχεία από την έκθεση του GEM*, Αθήνα

Υπ. Εργασίας, Ε.Σ. ΒΙC of Attika, (2000) *Έρευνα - Μελέτη για τη Γυναικεία Επιχειρηματικότητα*, Αθήνα

Εμπορικό & βιομηχανικό επιμελητήριο Πειραιά, *Καλές πρακτικές ενίσχυσης της γυναίκειας απασχόλησης & επιχειρηματικότητας*, Σχέδιο: “Women in Business support growth and competitiveness”

Venkataraman S. (1997). “The Distinctive Domain of Entrepreneurship Research: An Editor's Perspective. *Advances in Entrepreneurship*”. J. Katz and R. Brockhaus. Greenwich, JAI Press

Stevenson H.H. and Jarillo J.C. (1990), "A paradigma of entrepreneurship: entrepreneurial management", Strategic Management Journal, Vol. 11

Tyson L. D'A., Petrin T. and Rogers H. (1994). "Promoting entrepreneurship in Eastern Europe", Small Business Economics

Drucker P. (1985). "Innovation and Entrepreneurship", Heinemann, London

Brockhaus R.H. (1980), "Risk taking propensity of entrepreneurs", Academy of Management Journal

Carter S. and Shaw E. (2006). "Women's Business Ownership: Recent Research and Policy Developments", Report to the Small Business Service

Sheikh A. (2003). "The legal regime of foreign private investment in Sudan and Saudi Arabia", Second Edition, Cambridge University Press, USA

Welter F., Smallbone D. and Isakova N. (Eds) (2006). "Enterprising women in transition economies", Aldershot, U.K.: Ashgate

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

kallithea.hua.gr/epixeirein/dihm4%20docs/onoyfriou.pdf

Προσπελάστηκε: 10/10/2010

www.eommex.gr/Article.aspx

Προσπελάστηκε: 15/11/2010

www.e-synergy.gr/index.php

Προσπελάστηκε: 4/11/2010

www.jadehellas.eu/.../programma-gynaikeias-epixeirimatikotitas.html

Προσπελάστηκε: 19/11/2010

www.wbc-net.org/images/other/Study_greek.doc

Προσπελάστηκε: 22/10/2010

isotita.unipi.gr/assets/erevna_6.pdf

Προσπελάστηκε: 18/10/2010

www.voria.gr/details.php?id=395

Προσπελάστηκε: 11/10/2010

www.iasonorg.gr/.../68-anaptyxi-apasxolisi

Προσπελάστηκε: 11/10/2010

www.c-magnesia.gr/index.php?...

Προσπελάστηκε: 11/10/2010

sxeseis.gr/viewthread.php?tid...

Προσπελάστηκε: 02/10/2010

www.avgi.gr/ArticleActionshow.action?...

Προσπελάστηκε: 16/10/2010

www.ependyste.gr/index.php

Προσπελάστηκε: 01/10/2010

www.isotita.gr/var/.../Sxedio_Syneisforas_GGI.finallisbon.doc

Προσπελάστηκε: 01/10/2010

[www.mcit.gov.cy/.../BA3.1.42%20\(GR-pdf\)%20Odigos%20Sxediou%20-Female%202009.pdf](http://www.mcit.gov.cy/.../BA3.1.42%20(GR-pdf)%20Odigos%20Sxediou%20-Female%202009.pdf)

Προσπελάστηκε: 09/11/2010

eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/el/com/2002/com2002_0704el01.pdf

Προσπελάστηκε: 01/10/2010

www.xekinima.org/polkeim/keim1.php

Προσπελάστηκε: 25/02/2011

webcache.googleusercontent.com/search

Προσπαλάστηκε: 22/10/2010

www.stop-discrimination.info/mc_scripts/doclib/files/enim121.doc

Προσπελάστηκε: 07/10/2010

wwk.kathimerini.gr/kath/edition/1997/05-02-1997.pdf

Προσπελάστηκε: 25/02/2011

www.xarisi.gr/?cat=3

Προσπαλάστηκε: 22/10/2010

www.acci.gr/acci/Portals/0/Announcements/programs/implement/draseis.htm

Προσπαλάστηκε: 22/10/2010

see1924.gr/portal/index.php?option=com_content&task=view&id=40&Itemid=55

Προσπελάστηκε: 25/02/2011

www.isotita.gr/index.php/docs/c26/

Προσπελάστηκε: 16/10/2010

www.equal-greece.gr/groupsubdetailbasic.asp?Ergonum=22

Προσπελάστηκε: 01/10/2010

www.oaed.gr/Pages/SN_929.pg

Προσπελάστηκε: 20/08/2011

www.espa.gr/el/Pages/default.aspx

Προσπελάστηκε: 25/02/2011

www.epidotiseis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=24

Προσπελάστηκε: 25/02/2011